

TOTÁLNÍ KUROPĚNÍ
Divadlo o mnoha obrazech,
s mnoha osobami a jedním jazzorchestrem

1960–1961

/8/ Německému básníku
Petru Huchelovi,
bez jehož popudu a naléhání
by tato hra nebyla vznikla

/9/ Osoby

ČEŠI:
ZDENĚK (malíř)
PEPÍK (stolař)
JIŘÍ (filozof)
RUDOLF (herec)
MILOŠ (medik)
JAROUŠEK (architekt)
TEOLOG
PŘÍRUČÍ
CESTÁŘ
DOLMEČ
„MAMELUK“
HRÁČ
HOLIČ
ŘEZNÍK
„IDIOT“
DÍVKA ZE SNŮ
MARIE
JARMILA
ELIŠKA

FRANCOUZ
FRANCOUZKA
RUS
RUSKA
DÁN
HOLANĎAN

NĚMCI:

NĚMECKÝ PARTÁK SCHULZE
MLČENLIVÝ NĚMECKÝ DÉLNÍK
ERNA VON LÜTZGENDORF
ŠANSONIÉRKA
MLADÁ OŠETŘOVATELKA
HOSTINSKÝ
HOSTINSKÁ
DVĚ DĚTI Z NEMOCNICE
CHLAPEC OD VOLKSSTURMU
ROZLIČNÉ HLASY
PRO HATMATILKU

ÚŘEDNÍ HLAS

LÉKAŘ
PODSADITÝ MUŽ
SUCHÝ MUŽ
MLADÍK
DÍVKA

POSTAVY Z DEFILÉ FANTOMŮ:

POLNÍ MARŠÁL
STAŘEC OD VOLKSSTURMU
ŽENŠTINA
UPRCHLÍCI
SA-MANN
GESTAPÁK

Další Češi (zvláště hodně holičů), sovětští zajatci, Poláci, „ostarbeitři“, Norové, Italové, Španělé, Srbové, Francouzi atd. — zkrátka cizinci obojího pohlaví, převládají však muži.

1. opona-mapa: prosinec 1942. Je to mapa Evropy, kde jsou výraznými barvami označeny linie front v době největšího rozmachu Třetí říše. Zřetelně jsou vidět i velká města: Berlín, Stalingrad, Praha atd.

1

Prolog

Po vytažení opony zakrývá větší část jeviště bílá plachta. Vedle plachty je vidět řadu chlapců, jimž je maličko přes dvacet. Stojí za sebou v trenýrkách rozličných barev (někdo může mít i dlouhé podvlékačky). Když se rozsvítí, je vidět, že řada mizí za bílou plachtou. Po krátkém strnutí začíná stínohra. Před lékařem předstupuje jeden chlapec za druhým

ÚŘEDNÍ HLAS   Je tu ještě někdo z ročníku 1919? Není. Tak tedy — ročník 1920.

LÉKAŘ   [v krátkých intervalech] Hubu, srdce, zadek, schopen — hubu, srdce, zadek, schopen — hubu, srdce, zadek, schopen — — —

Lékař může někdy místo „hubu“ říci „oči“ a místo „srdce“ „plíce“. Chlapci se vždy postaví před doktora, otevřou ústa, doktor se na vteřinu dotkne naslouchátkem jejich prsou, pak se každý otočí, stáhne si trenýrky a vystrčí na doktora zadnici. Následuje verdikt: Schopen. Dvakrát nebo třikrát může být pravidelnost rytmu porušena a lékařovo „Schopen“ je přebito úřednickovým „Vyreklamován“. Vše se jinak odehrává v pravidelném rytmu, který hudba záhy převezme a neustále zrychluje. Až už nelze zrychlit, stínový „balet“ náhle ustrne.

2

Uvítání

Na vysunuté místo předstoupí Jiří a Zdeněk

JIŘÍ

Takhle

to začalo. Ale v hlavách těch chlapců, jimž jsme tehdy byli,

my, kterým je dnes kolem čtyřicítky,

usazoval se rmut, sotva vyšli

na mrazivý dvůr arbeidsamtu,

ZDENĚK

sotva je naložili do vlaků
jedoucích do neznáma.
Sem tam příjemně zalechtal chlapecký sen o dobrodružství
ve vzdálených zemích,
zalidněných voňavými ženami.
Vyslovovaly se možné cíle:
Norsko, Francie, Balkán, Itálie.

JIŘÍ

Ale vlak jel k severu.
Tři z cílů padly. Snad čtvrtý?
Také ne.

ZDENĚK

Na neurčitelném konci města Berlína
jsme týden polehávali za dráty
a jedli na pryčnách moučníky z domova
cukrované steskem.

JIŘÍ

Denně přicházeli otrokáři
a vybírali si ty, které naléhavě potřebovali.
Dračka byla o vyučené řemeslníky:
dali se ihned postavit ke strojům
na výrobu zbraní.
O studenty, prodavače, nádeníky a podobné
dračka nebyla.

ZDENĚK

Dojedli jsme zásoby, které nám ještě doma
nachystaly naše matky.
A nakonec si nás odvezl felák,
jemuž nezáleželo na odborných znalostech.
Potřeboval neomezené množství rukou
na tahání břemen, nakládání a skládání vagonů,
které odjížděly na fronty Evropy plně naloženy
vším novým a vycíděným
a vracely se s věcmi rozbitými a zablácenými.
Odvezl si nás dvě stě padesát kusů.
Dvě stě padesát jednotek lidského materiálu.

HLAS V POZADÍ

JIŘÍ

Pestré nahodilé seskupení:
cestář a medik, řezník a malíř,
nádeník, příručí, teolog, holič.
[vykřikne] Čtyři teologové a pětatřicet holičů!
Podivná směs
ve fantastickém městě, které mělo být rozbito.
Všichni jsme věděli, že bude rozdrveno.
Ale nechtěli jsme zahynout s ním.

ZDENĚK

První večer nám dali brambory
s křenovou omáčkou
tak silnou, až nám to zarazilo dech.
Někteří pochvalně kývali.

RUDOLF

JIŘÍ

[v popředí] (Později bývala hlavně řepa.)
Potom byl projev.
Uvítací řeč.

[Na jeviště vejdou skupiny nasazenců. Zároveň vyvstanou obrovité holínky a spustí nesrozumitelnou hatmatilku. Mezi holínky a nasazence skočí černovlasý menší muž (dolmeč). V popředí „idiot“. Vyndá si z kapsy zrcátko a hřeben a pečlivě si češe pěšinku, ačkoliv je ostříhán dohola. Vpředu stojí Češi, odděleně Holanďani, Dáni a Francouzi. Rozličné oblečení, rádiovky, čepice, modráky, svetry. (Je zima!) Rozličné postoje: u Čechů dost těch, kteří stojí ve vojenském postoji, šplhounsky, jiní všelijak zkrouceně, lajdácky. Nalevo veliký plakát: člověk s prstem na ústech, pod tím velký nápis „Schweig!“ Holínky zápolí po krátkém projevu s českými jmény; dolmeč ochotně opravuje. Āla: Pokchórny Jan, Pokchórny Decinek (opraven na Zdeněk), Příbyl, Rehor atd. Holínky na tuto švandu reagují stále podrážděnějším vrčením a podupáváním. Nakonec už to nevydrží!]

HOLÍNKY

Schrecklich, scheusslich, wer soll das lesen!
[Papír se seznamem spadne dolmečovi k nohám]

DOLMEČ

[Jej uchopí a ihned se postaví do důležitého postoje] Napříště budu kontrolovat já. Rozuměno? A opičky se při tom trpět nebudou.

ZDENĚK

To nejsou opičky. Každý odpovídá, jak umí. Vysvětlí panu majorovi, že u nás máme různá podřečí...

DOLMEČ

Dost! Odpovídá se jednotně: hier! A tím to zhasne.

114/ ZDENĚK
JIŘÍ

[*polohlasně ke svému okolí*] To je jasný, že to zhasne. A samozřejmě že hier. Tohle byl takzvaný dolmeč, tlumočnick.
Čech, který si zařídil živnost
ze zprostředkování styků mezi nadřízenými
a námi.
Měl se dobře.

[*Skupiny se rozcházejí*]

3

Práce

Na jevišti zbyla skupina Čechů a pouští se do přesunu beden. S nimi německý předák a mlčenlivý německý dělník, který pracuje vždy zcela izolovaně. Parták ukazuje, jak si mají chlapci s bednami počínat: že je nutno těžké bedny nadzvednout na hranu a pak že lze s nimi snadno „běžet“, a to tak, že se vyvažují ze strany na stranu. Jiří ukáže prstem na plakát s nápisem „Schweig!“ a ptá se, jako by ne-

JIŘÍ

Švejk?

NĚMECKÝ PARTÁK Ja, ja, schweig. [*Lehce se usměje a obrátí se*]

MILOŠ

[*Práce němě pokračuje. Jen „idiot“ se vpředu češe a poštekává*]

[*„idiotovi“*] Děláš blba a stejně budeš dělat jak blbej.

[*„Idiot“ si ho nevyšmá. Když parták zmizí, všichni kromě mlčenlivého německého dělníka a teologa přestanou pobíhat s bednami*]

Nakašlat na to.

JIŘÍ

[*Zdeněk (malíř) vyndá blok a kreslí*]

CESTÁŘ
ZDENĚK

[*k němu přistoupí a dívá se přes rameno*] Dobrý. Ty jseš vyučenej jako malíř?
Nedoučený malíř. [*ukáže na Miloše*] nedostudovaný medik, [*ukáže na Jarouška*]
nedorýsovaný architekt, [*ukáže na Jiřího*] nedodělaný filolog, [*na herce*] zrzavý
herce v plenkách. [*na teologa*] farář, ty jseš vysvěcenej?
Ne.

TEOLOG
ZDENĚK

Tak vidíš, cestáři, ty a tady holiči, vy jste vlastně mezi náma jediní hotoví lidé.
My jsme rosol, vy jste kámen!

115/ MILOŠ
CESTÁŘ

[*cestářovi*] Jak ses vůbec mezi nás dostal, počestný otče?

Zased si na mě jeden chrapoun z naší dědiny a byl konec cestařiny. Má to u mě zapsaný.

JIŘÍ

Jako kluk jsem chtěl být vždycky cestařem. Stát na silnici a kolem jezdí limuzíny, obyčejná auta, nákladáky, autobusy, vozy — — — člověk jako by měl spojení s celým světem.

CESTÁŘ

No jo. Ale ne stát, dělat se tam musí.

[*Vrátí se německý parták, všichni opět začnou pracovat, ale baví se dál*]

JIŘÍ

A děláš rád?

CESTÁŘ

Jo, já jsem rád, když je hodně práce. Pak čas rychleji utíká.

MILOŠ

O to tady jde: abysme to přestáli, aby už to bylo za náma, aby už byl večer, aby už byl konec roku a konec války.

JIŘÍ

Zkrátka práce jako prostředek, jak co nejrychleji ubít čas. Aby se hodiny smrskly do minut. Tedy jakési umrtvování času. Já myslím, že to je špatné. Při práci by měl člověk naopak čas naléhavě cítit, prožívat jej, nepouštět jej z ruky. Škoda každé zahozené minuty, každého zahozeného dne.

CESTÁŘ

Saprdlot, pánové si tady vynahrazují zavřený univerzity.

TEOLOG

[*v modrákách, ale s kolárkem, přestane pracovat, napůl káravě*] Ježíš však pravil: „Proč tu stojíte, celý den zahálejíce?“

ZDENĚK

[*mu skočí do řeči*] Ale pravil i: „Nepoplváš vinici svou, leč na vinici nectných plvati můžeš bez ustání.“ [*Teolog je zmaten, ozve se slabý chechtot, Zdeněk šeptem k Jiřímu*] To jsem si vymyslel! [*Silný chechtot*]

TEOLOG

[*se vzpamatoval a nechce se vzdát*] Ale stojí psáno: „A protože kdož se vrchnosti protiví, zřízení Božímu se protiví...“

CESTÁŘ

[*je přeruší*] Nekaž nám, panáčku. Je to nakřivo.

RUDOLF

Nech ho, ať domluví.

ZDENĚK

Zrzaví jsou vždycky špatní, říkala už moje babička.

TEOLOG

Ježíš také pravil: „Milujte nepřátele své, dobrořečte těm, kteříž vás proklínají... Jestliže odpustíte lidem poklesky jejich, odpustí i vám nebeský Otec váš...“

JIŘÍ

Mlč! Ruští zajatci!

[*Ozve se řev à la Lós, lós atd. Sovětští zajatci s velkým SU na zádech kolem táhnou vůz. Jsou zbídačelí, otrhaní, sotva se vlečou. Velká holinka naplní celé*]

jeviště a dupá po zajatcích. Češi jim házejí chleba. Když zajatci po něm chňapají, rytmus dupání a síla řevu jsou ještě zuřivější. Pak zajatci i holínka mizí. Jen mlčenlivý německý dělník pokračuje v práci, jako by se nic nestalo. A všichni němě začínají pracovat]

CESTÁŘ

[náhle praští bednou] Sakra!

[Německý parťák vylekaně příběhne a prohlíží bednu. Chlácholivé posunky]

NĚMECKÝ PARTÁK Sei ruhig, sei ruhig!

CESTÁŘ

U nás na dědině je sedlák a ten už umlátí dva koně.

MILOŠ

Ale to byli jeho vlastní koně!

CESTÁŘ

Cizích by umlátí víc.

ZDENĚK

Pane teologu, nepřispějete k tomu svou hřivnou? Pěkným úslovím z Písma? Útěchou?

TEOLOG

[mlčí]

JIŘÍ

[trpce] Pašujem kus chleba...

ZDENĚK

[posměšně]

I ta grešlička malá
do ráje mu pomáhala.

JIŘÍ

[vztekle] Tak nám porad něco lepšího!

[Pracují dál. Důležitě přichází dolmeč, následován „mamelukem“, mohutným neformálním tlustochem, který jde všude za ním jako tělesná stráž a nepronese za celou hru ani slovo. Dolmeč vše přehlédne a pánovitým gestem si přivolá Jiřího] [laskavě] Ty, poslyš, slyšel jsem, že mluvíš slušně německy. Co jsi studoval, než zavřeli... než byly zavřeny vysoké školy?

DOLMEČ

JIŘÍ

Filozofii.

DOLMEČ

Přesněji!

JIŘÍ

Češtinu, němčinu.

DOLMEČ

Potřeboval bych zástupce. Je toho na mne moc. Nemusím ti snad vypočítávat výhody: kancelář, byt v soukromí, každý půlrok domů. Tak od příštího týdne, platí? [zadumaně] Každý půlrok dovolená?

JIŘÍ

Spolehlivě. Jsme přece u propustek. [Samolibě se směje]

DOLMEČ

Musím se rozhodnout hned?... Ona ta práce na vzduchu... [Váhavě] Mně to doktoři vždycky doporučovali...

JIŘÍ

DOLMEČ

Ale to jsou hlouposti! Uvaž přece.

JIŘÍ

Já bych si to přece jen rozmyslel.

DOLMEČ

Dobrá. Ale počítám s tebou. Máš, doufám, rozum na svém místě. [Odchází] [volá za ním] Poklona, podvůdče náš! [K Jiřímu] Co ti chtěl ten kolaborant?

ZDENĚK

Abych mu dělal štelfrtréra. Druhého dolmeče.

JIŘÍ

[rozčileně] A ty? Jestlis to vzal, hubu ti...

ZDENĚK

Řekl jsem, že si to rozmyslím. No jo, ale odmítnu mu to, tak si na mě zasedne a domů se nedostanu, co je rok dlouhý.

JIŘÍ

Nemusí jim přece každý dolmeč lízt do zadku.

RUDOLF

[rozpačitě] No ano, mohl by pomáhat...

JAROUŠEK

Já vím — a za chvíli jseš v tom, ani nevíš jak.

ZDENĚK

[si prozpěvuje]

MILOŠ

Já znal jsem jednu slečnu,

ta byla, byla v tom...

JIŘÍ

Vlezte mi na záda. O nic jsem si neřikal, nic jsem neslibil.

MILOŠ

[Všichni zápolí dále s bednami. Po chvíli]

JIŘÍ

Nech je být. Náhodou, nic bych ti nezavídel, jen ten soukromý kvartýr. To by se mi hodilo. Kamarádovi bys ho i půjčil, ne?

MILOŠ

Lovíš nějakou, lovíš?

Moje zásada je: nikdy žádnou ženskou nelovit. Když hledáš, tak nenajdeš nikdy. Když nehledáš a chodíš si po světě, jako bys ženskou kost ani nevnímal, tak se na tebe zrovna lepí.

ZDENĚK

Rady velikého donšajna, kapitola první. Vstupné třicet pfeniků, jedinečná příležitost, která se vám už nenaskytne. Školí úředně patentovaný mistr svádění, bývalý medik, takže jakékoli nebezpečí je vyloučeno.

MILOŠ

Neblbni už. [K Jiřímu] Máš doma holku?

JIŘÍ

Mám.

MILOŠ

Jaká je? Vykládej!

JIŘÍ

No, jak bych ti ji popsal... [Udělá neurčité gesto a mezi pracujícími totálníky, zachumlánými do svetrů a šálů, se najednou jakoby nic objeví Dívka ze snů a špacíruje si po bednách, nahoru dolů]

ZDENĚK

Není vám zima, slečno?

- [*Dívka zavrtí hlavou a jde dál*]
NĚMECKÝ PARTÁK Guten Tag, Fräulein.
[*Dívka pokyne na pozdrav. Pak pokyne i mlčenlivému německému dělníkovi*]
ZDENĚK Tohohle nezdravte, slečno. Na něm poznáte, od čeho je slovo Němec. Totálně němej!
MILOŠ [*jenž si zachoval rozvalu*] Jaká je? Myslím povahou.
JIŘÍ Taková zvláštní, nevypočitatelná. Najednou tě bodne slůvkem, spolehnutí na ni není...
[*Dívka na něho káravě hledí*]
MILOŠ Uštěpačný děvčata mám rád. S těma si můžeš mimo jiný taky povídat. To s každou nejde. Ale hubatá snad není? Hubatý holky jsou protivný. [*Dívka po něm hodí botkou. Miloš ji botku klidně hodí zpátky*] Ne, tahle hubatá není. [*K Jiřímu*] Tak to máš dobrý snový objekt, — [*k dívce*] pardon.
JIŘÍ Mně se nikdy nezdá o tom, co bych chtěl. Večer si říkám: musí se mi o ní zdát, ale nikdy se to nestane.
MILOŠ Bdělé snění je lepší, pane kolego.
JAROŠEK [*nesměle*] A jaký má hlas?
DÍVKA ZE SNŮ Račte pracovat, pánové! Tam ten starý pán se za vás dře — [*ukáže na německého partáka*] — a vy jste tu jak na módní přehlídce...
CESTÁŘ Ať dře. My jsme si válku a totaleinsatz a všecky ty krámy nevymysleli!
DÍVKA ZE SNŮ On taky ne, neukvapujte se. [*K Jiřímu*] A co ty? [*Lehce ironicky*] Každý půlrok domů?
MILOŠ Já si ji dovedu představit. S takovejma je to těžký. Ale zato se neomrzí. Už jsi s ní...?
CESTÁŘ Takový děvčata si doma špacírujou v hedvábí a stejně vás co nevidět začnou tahat za nos nebo už tahají a vy tady chcípnete...
ZDENĚK Na sebe jsi zapomněl!
[*Dívka jde za teologem a klepne ho na rameno*]
DÍVKA ZE SNŮ Ani jste se po mně nepodíval. Vy jediný! Ať se podívám aspoň já! [*Otočí ho. Když uvidí v modrákách bílý kolárek, trochu vyjekne, ale hned se vzpamatuje*]
CESTÁŘ To tady můžete kluky rovnou oddávat.
Rád bych věděl s kým!

- DÍVKA ZE SNŮ Pofoukáme pánům jejich srdeční bebička a hned tu bude plno děvčat...
CESTÁŘ Do pr — — —
DÍVKA ZE SNŮ [*mu spadne do řeči a s věčným veselím zvolá*] Snění se končí.
[*Tma*]

Večer na lágru

(Holičská scéna)

Lágr, velká místnost. V pozadí hustě vedle sebe dvojitě posteje, vpředu několik dlouhých stolů. Na všelijak rozestavených židlích sedí nasazení s ručníky za límcem, kolem krouží holiči, mydlí, holí a střihají. Ve všelijakých kombinacích modráků se svetry a zhusta i v dřeváčích přicházejí z práce noví a noví, zajdou do uličky k postelím, pak usedají němě na židli, za chvíli se objeví holič. Vejde malíř Zdeněk s Pepíkem, který je v Berlíně první den. Malíř ihned usedne a pokyne Pepíkovi na druhou židli

ZDENĚK

Toto, vážený pane kolego, je zdaleka největší vymoženost této grandiózní ozdravovny. Přijdete z práce, rozvalíte se a ihned přiběhne ochotný lazebník — [*vskutku dva přiběhnou, ale jsou gestem odmítnuti*] —, aby člověka zušlechtil. Ale já mám svobodu volby, prosím, a nedám se ostrouhat jen tak kdejakým venkovským tupobřítou. Takový řekne: „Anna, namydli toho pána!“ a pak vás dře a pak vás škube. Páni, tu bolest nepřeju vlastnímu bráchovi. To já zavolám: Richard! Richard! A hle, můj věrný osobní holič již sem chvátá a zahrnuje mě péčí — jeť to mistr svého oboru — a zatímco tak činí, přátelsky spolu rozprávíme.

[*Pepíka se zatím ujal jiný holič*]

HOLIČ

Sehnal jsem předválečný krém.

ZDENĚK

I bude předválečná holba. S předválečnou přírázkou ovšem. Dovolte, abych vás seznámil. Milý osobní lazebníče, vidíš zcela ojedinělý exemplář: muže, který se dobrovolně přihlásil na práci v tomto tlustém střevě Evropy, abych se vyjádřil civilizovaně...

HOLIČ

Tak to známe, to tady není sám. [*Ukáže na hráče, který sedí opodál, a naznačí zlodějská gesta*]

ZDENĚK

Ledaže duch by šel svlažit naše sucha
v podobě ženy, v podobě ženy.

Žena se zjeví a v téže chvíli
z chlapce se stane náhle slon
a jsou z nich hroší a krokodýli
a řeči mají milion.

A jsou to zhusta chabé řeči
a gesta hrubá a neumělá.

Odpusťte jim: ti chlapci mají totiž těla
a tělo touží po milostné křeči!

(Což je vědecky dokázáno.)

V Berlíně neboli v Ninive
do jámy lvové vkročí
a vidí samé vyschlé a žíznivé
a neví, kam by dala oči.

MARIE

[Marie jakoby nic zpívá dál sama]

Ne že by sem člověk nešel rád,
jen nebýt těch sprostých žertů.

Pořád se ještě musím červenat,
přestaňte, prosím, u všech čertů!

A věřte raději na zjevení
svatého ducha, svatého ducha.

Jsem k namlouvání zcela, ale naprosto hluchá!

Nechtějte po mně, co ve mně není!

RUDOLF

[obměňuje ironicky poslední verš]

Nechtějte od ní, co v ní dosud není!

[Marie usedne za stůl vedle Jarouška. U druhého stolu sedí Jiří. Přistoupí k němu řezník. Jí chleba s mohutným plátkem uzeného]

[k Jiřímu] Ty, poslouchej, napiš mi domů dopis holce a zase v rýmech jako minule. Ono se jí to moc líbilo. Dostaneš za to zase uzený.

Tak jo. *[Pohlédne na cpoucího se řezníka]* Já už dávno přísun z domova nedostal. O čem by to mělo být? Že po ní toužíš? A že toužíš po své řezničině?

ŘEZNÍK

Tak vůbec. Že na ni pořád myslím a že jsem smutnej a že se na jinou ani nepodívám.

JIŘÍ

[mimochodem] Chodíš za holkama od Siemensů.

ŘEZNÍK

To nevdá, ale cejtím to tak. A — vždyť je to poezie!

JIŘÍ

[stroze] Jo. *[Najednou ožije]* A Zdeněk by ti k tomu namaloval obrázek, co říkáš? *[Ukáže na krajíc, který řezník dojídá]* Taky za uzené! *[K „idiotovi“, který usedl vedle a vyňal zrcátko a hřeben]* Že děláš v práci blba, prosím, proti tomu nic nemám, ale nás bys tady moh ušetřit.

IDIOT

[šeptá] Musím vydržet. Mám to na dobrý cestě. Určitě se dostanu domů, uvidíš! *[Zašteká]*

ŘEZNÍK

No třeba, když tu máme malíře, ať něco namaluje. A ty do toho nějak zamíchej to „světa kraj“ nebo jak to je, jednou jsem to slyšel, to je moc hezký. To je — síla!

JIŘÍ

„Pro trochu lásky šel bych světa kraj.“ Jaroslav Vrchlický. *[Píše na papírek]* To bude dobrý poslední verš, krásné vyvrcholení. Poslední verš je v básni to nejtěžší. A teď to vezmeme od konce. Na „kraj“ by se mohlo rýmovat „ráj“ nebo „máj“, ale to se v dopise z Berlína nehodí a je to taky moc laciný rým. Spíš třeba „neuhaj“ nebo „laj“, to je rozkazovací způsob od slovesa láti. Co říkáš?...

ŘEZNÍK

[vyjeveně] ...Jo.

[Plaše, skoro neslyšně vejde veliký Rus s papachou na hlavě a s nápisem OST na prsou. Zdeněk ho hned spatří, přeruší holení a tiše ho zdraví]

ZDENĚK

Zdráavstvuj! — *[a hned s ním mizí v uličce. Za kratičkou chvíli Rus opět vyjde s pytlek pod paží a tiše se vytratí]*

HOLIČ

Riskantní! Snad by se mu to jídlo mohlo dávat někde venku.

ZDENĚK

V tuhle dobu to jde i tady. Je doba večere! Nadlidé jsou ve výkrmnách a blahořečice Prozřetelnosti jedí svůj nefalšovaný plnotučný ajntopf!

RUDOLF

Poslouchám tě, malíři, a vidím, že by ses uživil i u našeho řemesla.

ZDENĚK

To víš, půjdou k divadlu a budu hrát dav, zatímco zrzavej pan dvorní herec bude excelovat se svými monology. Kdo je zrzavej, je špatnej, říkala babička.

RUDOLF

[nakvašeně] Hňupe! O blbosti nefíkala nic?

ZDENĚK

Těž podobně.

HOLIČ

Necukat sebou, nebo tě podřežu. Jste jak kluci!

[Vzadu někdo pustí rádio]
 HLAS Pustí Londýn!
 JINÝ HLAS Moskvu, ať víme, jestli už máme všet černý fangle kvůli Stalingradu.
 TŘETÍ HLAS Třeba Madagaskar, jen ne vítězný fanfáry. [Zatroubí na ruku fanfáry běžné před hlášením nacistických zpráv]
 ZDENĚK Se Stalingradem je to hotový. Náš dobrovolník přivezl nejnovější zprávy!
 [Radostný ryk]
 HOLIČI Pst!
 [Vejde dolmeč. Od nacistů okopírovaný postoj a chůze. Za ním jde těžkopádně jeho „mameluk“]
 DOLMEČ [ukáže na rádio] Odkud se to tu vzalo? [Ledové ticho] Zítřka to tu nebude, nebo...
 HLAS Z POZADÍ Nebo?
 JINÝ HLAS V POZADÍ [úmyslně huhňavý] Až to praskne, tak z tebe zůstanou jen ty brejle, to si piš!
 DOLMEČ Kdo to byl? [Ledové ticho] Vyvodím důsledky.
 ZDENĚK Postarej se raděj o to, aby nám nedávali zkažený žrádlo. Takovou noc jako tuhle bych už nechtěl zažít. Dvě stě chlapů má průjem! Hajzly nestačí a venku patnáct pod nulou! Dantovo peklo nahnědo.
 DOLMEČ [uvidí Marii a Jarmilu] Co tady mají co pohledávat ty holky? Jak mám za to nést odpovědnost?
 HLAS Pořádný děvčata, co tu jsou na návštěvě, ti vadí, co? Ty leda tak nějakýho Busenfreunda, přítulného tlustouška. [Nežřízený chechtot]
 DOLMEČ [uvidí Pepíka] Kdo je to?
 ZDENĚK Nový pracovník. Dobrovolně šel dělat pro zdar říše! Dobrovolně, rač pochopiti!
 DOLMEČ Proč ses u mne nehlásil?
 PEPÍK Nikdo mi nic neřek.
 DOLMEČ Zaměstnání?
 PEPÍK Nádeník.
 ZDENĚK Nefalšovaná dělnická třída, pane tlumočníku. Žádnej nedodělanej študent, úředník nebo holič! [Zatímco dolmeč přechází po místnosti, ptá se Pepíka] Ty vole, proč jsi řek nádeník, když jseš stolař?
 PEPÍK Co je mu do toho? Jestli to někde není v papírech, tak to zapřu.

DOLMEČ [přisedl k Jiřímu] Tak co, rozmyslil sis?
 JIŘÍ Nemůžu to vzít. Poznal jsem, že to s tou mou němčinou není tak slavné a vůbec — neumím jednat s lidma. A tělesná práce mi jde k duhu. [Kolem smích]
 DOLMEČ Dobrá, přemlouvát tě nehodlám. Ale nesmíš se divit, že pan major si tvoje jméno zapamatuje, už jsem tě napůl ohlásil. Domluvili jsme. Zájemců bude dost. [Postaví se jakoby k projevu] Dělán pro vás, co mohu. A vy mi to kazíte ne-disciplinovaností, lajdáctvím v práci, podezřelými řečmi — — —
 HLAS V POZADÍ Hukni si!
 DOLMEČ [výhružně] To byl Adler?
 JINÝ HLAS Ten vůl asi ještě nic neví o Stalingradu!
 ZDENĚK [klidně, ale významně] Tlumočníče náš nad jiné významný! Rozhlédni se všokol. Nuže, co vidíš na těchto bohulibých nivách? Čočky stále zamhlené?... Pořád nic?...
 DOLMEČ [se tváří nechápavě]
 ZDENĚK Dobrý tucet bříteř z hodnotné solingenské oceli zří tvoje obrýlené oko. Nebo by zřítí mělo!
 [Holiči významně ustanou v práci, břitvy se jim zalesknou v rukou. Dolmeč zprvu zvolna, pak stále rychleji — následován „mamelukem“ — ustupuje. Tma]

5

Na dně všeho...
 Je vidět jen bedny. V nich Jiří, Miloš, Pepík, Rudolf a teolog

RUDOLF Kdo dneska začíná?
 JIŘÍ Ty.
 RUDOLF Tak dobrá:
 „A ruka krve mdlému snu
 zas víno fantazie podá.“

JIŘÍ Jak? Ještě jednou!
 RUDOLF „A ruka krve mdlému snu
 zas víno fantazie podá.“

- JIŘÍ *[nejistě]* Hora. *[Rudolf kývne]* Jedna nula. Teď já:
„Má touha mne vodí jak vzdalující se bubeník.“
- RUDOLF Poddám se.
- JIŘÍ Nezval. Dvě nula.
- RUDOLF Ale teď tě převezu:
„Třetinu života jsem strávil čekáním na listonoše.“
- JIŘÍ To sis určitě vymyslel!
- RUDOLF Holan. Dvě jedna.
- JIŘÍ Tak ty tak? Tedy:
„Poprosme ženu, krásnou hrobačku,
by hlavu opilou nám pochovala...“
- RUDOLF Hrubín? *[Jiří kývne]* Tak dvě dvě.
- PEPÍK Co to blábolíte?
- MILOŠ Jen je nech. Oni intelektuálním způsobem ukájejí svůj sexuální chtíč. Jen trošku veseleji, smí-li obecnost vyslovit svá přání.
- RUDOLF Prosim. Má se stát.
„Kohoutek kokrhá a také spouští
kdož chtěli svádět byli svedeni...“
- JIŘÍ *[převezme další verše]*
„...tak jako druhdy Mojžiš vedl Židy pouští
my máme elektrické vedení.“
- MILOŠ Já teda spíš dlouhé.
- JIŘÍ Raný Seifert a ujímám se vedení. Tři dvě.
- MILOŠ Pánové, pánové! Žádné neplodné hříčky! Převeďte svůj hádankářský turnaj blíže k této epochální době!
- JIŘÍ Tak poslouchej, ty nebásnický mediku. *[Vyleze na bednu a recituje]*
„Ty verši zbytečně se neohni
ať řeknou hudba v prázdném sále
ať řeknou mračno kouře po ohni
Hrejme dále“
- RUDOLF To jsi mi daroval: Halas. Tři tři. Následuje přestávka k broušení zbraní.
- MILOŠ Nikoli. Následuje příchod našeho milovaného.

- [Všichni začínají pracovat. Objeví se dolmeč s „mamelukem“ a něco v pozadí šeptá německému partákovi a mlčenlivému německému dělníkovi]*
[pohlédne tázvě na partáka] Was ist, Herr Schulze?
- JIŘÍ NĚMECKÝ PARTÁK Hitlers Geburtstag.
- PEPÍK Aha. To bude oslava führerových narozenin. *[Na dolmeče, který odchází jiným směrem nežli parták]* Dolmeči, ty nejdeš oslavovat? Nepřizvali tě? To to máš blbý!
- MILOŠ Pánové, tak máme rast. *[Všichni si sednou nebo lehnu do beden nebo za bedny]* Ale že na nás dneska nechtějí, abysme oslavili vůdce s nima, to je obrovský úspěch.
- PEPÍK Obrovský asi ne. A vlastně ani ne úspěch. To je přirozený. Začíná jim týct do bot. Už to, že jsme tady, je vlastně úspěch. Statisíce nebo miliony nepřátel rovnou uprostřed rajchu.
- JIŘÍ No jo, ale jak se dají dohromady?
- TEOLOG Je to daleko, budem tu ještě léta, i když to skončí dobře.
- RUDOLF Nefňukej. Na dně všeho leží radost.
- MILOŠ To je jen taková tvoje průpovídka. Někdo říká: Nech sa páči, jiný zas: No maucta. A ty říkáš: Na dně všeho leží radost.
- JIŘÍ Náhodou na dně všeho leží žal.
- MILOŠ Pan filozof se projevil!
- RUDOLF *[Jiřímu]* To říkáš, jen abys odporoval. Slohová cvičení pro mírové doby.
- JIŘÍ Možná... Ale nejenom proto. Copak to necítíš — a právě tady? Tu marnost všeho, tu marnost konečnosti, žal z lidské existence na tomto světě, kde je člověk od zrození odsouzen k smrti! Ten tragický pocit života...
Nešelestíte trochu papírem, pane kolego?
- MILOŠ Hází mi na hlavu, nemýlím-li se, dokonce i jen názvy knížek. Odrážejí se ode mne. Jsou gumové.
- RUDOLF Kecáte dost blbě, velevážení. Ale já vás rád poslouchám. Mám dojem, že jsem v divadle.
- PEPÍK Děkujeme za laskavost. A kvůli zvýšení tohoto dojmu a zrychlení tempa konverzace následuje
- JIŘÍ

Song o tom, co je na dně
[Zpívají Jiří, Rudolf a Miloš]

1

JIŘÍ Ach na dně, na dně ach,
co ukryvá se tam
v těch černých hlubinách?
RUDOLF Sto tisíc černých jam?
MILOŠ Vše nutno zatemnit,
na to jsou předpisy!
JIŘÍ Nebo je na dně klid,
s nímž se nic nemísí?
MILOŠ Jistěže to, cos vyčet
a co jsi nemoh křičet...
RUDOLF Čas bez svátků a nedělí...
JIŘÍ Co my jsme tehdá věděli
o tom, co je to dno?
RUDOLF Spiš ještě bezedno!
OBA Nad žár a nárek front
se pozvedají slova,
RUDOLF že žádný horizont
nekončí u hřbitova!
JIŘÍ Že každý horizont
se končí u hřbitova!

2

JIŘÍ Je na dně všeho žal.
(Tak stojí ve verších.)
MILOŠ Na tváři lehký žal,
hluboký v srdci smích?
JIŘÍ Je na dně všeho pud.
(Tak praví lékaři.) —
A proto tedy rmut
máš vepsán ve tváři!

RUDOLF
JIŘÍ
RUDOLF
JIŘÍ

RUDOLF

JIŘÍ

OBA

MILOŠ
JIŘÍ

TEOLOG
RUDOLF
JIŘÍ

MILOŠ

JIŘÍ
MILOŠ

A co je ještě na dně?
Toužení každopádně!
A po čem toužení?
Snad po tom, že není
to, co by mělo být.
Tak budem lkát či klít?
Ne, nad žár a nárek front
se pozvedají slova,
že žádný horizont
nekončí u hřbitova!
Nad žár a nárek front
se pozvedají slova,
že každý horizont
se končí u hřbitova!
Vlastně ne, moment, chvílku na rozmyšlenou. [Hudba preluduje] Už to mám,
opravené vydání:
Jen žabí horizont
se končí u hřbitova!
Jen žabí horizont
se končí u hřbitova!
Tak vida, pan herec tedy tuto filozofickou rozepři vyhrál. A pan filozof — — —
— — — svou při neprohrál. Nalezl prostě novou rovinu, zrušiv [katedrově gestikuluje] existující protiklad.
[z bedny] Filozofové, nechte nás spat!
Hájil jsi ovšem předem ztracenou věc.
To je moje záliba. Když se do toho zakousneš, tak z toho můžeš něco vydolovat. O tom je píseň. [Pokyne hudbě]
[ho gestem zarazí] To je snad trochu moc brzo! Dvě písně tak těsně vedle sebe!
[pokrčí rameny] Autor chce bourat konvenční tvary.
A my abychom ze zbouraného zase stavěli! No prosím, na nás to není. [Jde s Rudolfem dozadu. Jiří zpívá sám]

Píseň o hájení ztracených pevností

1

Jde jeden hlas,

že vše je ztraceno.

Vše drtí nás.

„Za jméno

klademe už jen zájmeno.“

A proto dáváme se do hájení

ztracených pevností.

Pravda se nepomstí —

leda tomu, kdo pro ni není.

2

Je ze všech stran

slyšet jen naříkat.

Sad rozedrán.

Už prý kat

dostal svůj mrzký, mrzký plat.

A proto hurá, hurá do hájení

ztracených pevnůstek.

Už zmizel všecken vztek —

bojuje rozum, a ne klení.

3

Je zhola vše

zmařeno. Tak. A dost.

Už žádné mše!

A pitomost

je ohřívát si ještě zlost!

A proto uvolněná fantazie

se zvedá nad prohry.

Nic nelze ztratit prý.

Tak něco získáme: Hej, hyjé!

4

Kdo vítězstvím

je nadobro už zpít

a zhrdá vším,

ten může být

znenadáni i řádně zbit.

Protože potom hájí fantazie

ztracené pevností.

A na tom nedosti:

i nových dobývá. Ať žije!

[Zvolna se vrací německý parťák a mlčenlivý německý dělník]

PEPÍK

Je po parádě, musí se dělat.

[Všichni vstávají a začínají pracovat]

NĚMECKÝ PARTĚÁK

[v popředí, suše] Georg! Kommen Sie her! *[Jiří k němu dojde]* Nestýská se vám někdy?

JIŘÍ

[předstoupí na vysunuté místo a říká do publika]

Čas stesku je nekonečný,

jen čas práce utíká.

Ale čas nenáviděné práce

rovněž nemiluje rychlost.

Jak sadistický stír

vychutnává svou obět.

NĚMECKÝ PARTĚÁK

Nechcete k nám někdy večer přijít na kus řeči? Žena vás ráda uvidí, domácí prostředí je vám teď vzácné. Nemáme nic společného s těmi — — — *[Jasné gesto]**[K obrovitým bednám nyní přichází dolmeč s „mamelukem“ a křehkou třicát-nicí, na níž je poznat, že má na sobě pracovní oblek poprvé]*

DOLMEČ

Bude s vámi nyní pracovat tato paní. V rámci nasazování německých žen z domácností. Chovejte se slušně, žádné sprostárny, je z vysoce postavené rodiny. Je to paní Erna von Lützingendorf! *[Vychutnává toto jméno a s důležitou tváří odchází]**[Všichni se obřadně představují, dávají znát, že je to pro ně náramné gaudium]*

132 PEPÍK

Úžasně! Velká vymoženost říšské demokracie. Máme tu „von“! Kněžnu, hraběnku, baronesu, komtesu. Naposled jsem potkal komtesu v Babičce.

JÍŘÍ

[*k teologovi*] Farář, příležitost zaškolit se na světský život! Návrat domů s trofejemi!

RUDOLF

Nebo v urně.

TEOLOG

Vyliš si kapsu.

RUDOLF

[*se hluboce uklání*] Důstojnosti, mé velebné uznání!

[*Pokračují v práci. Miloš ukazuje paní Erně, jak si má počínat*]

JÍŘÍ

[*Milošovi*] Je pěkná, pane kolego. Křehká, v nejlepších letech, jemné ruce, ba i parfém cítím. Nazapomeň, že na dně všeho je touha po radosti!

[*Všichni se chechtají*]

6

Noc světlometů

Nebe protínané pohybujícími se světlomety. Během scény někdy zhasínají, jindy těkají divočeji

a)

Proti tomu nebi Rus a Ruska. Ticho. Pak se ozvou kroky. Oba plaše odběhnou

b)

Němě přejde jevištěm dolmeč vedoucí se pod paží se svým „mamelukem“

c)

Za chvíli opačným směrem teolog. Vede se kolem pasu s Francouzku

d)

Zdeněk a Miloš

ZDENĚK

Že nejseš u Erny?

MILOŠ

Já za to nemůžu, ona je do mě celá blázen.

ZDENĚK

Ty ne?

133/

MILOŠ

Človče, já nevím. Já už vážně nevím. Na mě šly holky odjakživa.

ZDENĚK

Já bych tě zabil...

MILOŠ

Farář tam má tu hezkou Francouzku. [*Hvízdne*] Haló, faráři! Jak se bavíš?

HLAS TEOLOGŮV

[*za chvíli*] Děkuju za optání, výborně.

ZDENĚK

Ale není tě slyšet.

MILOŠ

On si jistě pomáhá latinou, to je taky románský jazyk.

[*Přichází Rudolf*]

MILOŠ

[*nedočkavě*] Sehnals mi tu učebnici, poslali ti ji?

RUDOLF

Tady. [*Podá mu knihu*]

MILOŠ

Výborně. [*Zdeňkovi*] Človče, já ji čechizuju!

ZDENĚK

Úplnej revolucionář. Hraje to s tebou dobře, jak vidět.

MILOŠ

Blbost, bere to vážně. Chce se učit česky. Někdy jsou hrozně důkladný.

ZDENĚK

[*vezme učebnici od Miloše a čte*] „Máma má koláče. Má máma koláče?“ —

Ne, nemá, jinak by mi poslala.

RUDOLF

Jak se teď domlouváte, když ji poslali dělat jinak?

MILOŠ

Zavolám ji vždycky.

ZDENĚK

[*čte a hned komentuje*] „Teta má také koláče. Má teta také koláče?“ — Ne, tety vymřely, ty nemají vůbec nic a nechají mě napospas řepě. — „Zítra bude neděle.“ — Neděle vůbec nebudou. Zrušený!

RUDOLF

Být tebou, tak bych si dal pozor na to telefonování. A na psaní dvojnásob.

ZDENĚK

„Jaký je dnes den?“ — Žádný. Dnes je den nula.

RUDOLF

Domlouvej se s ní raději jen mezi čtyřma očima.

ZDENĚK

„Volá tě Máňa?“ — Hrome, ani ji nenapadne.

RUDOLF

Víš, co udělali tomu klukovi z vedlejšího baráku, co chodil s německou paničkou!

MILOŠ

Neboj, ona je úžasně rozumná! A já taky zrovna nejsem nešikovný.

ZDENĚK

Je známo. [*Otevře knihu opět na začátku a čte*] „Máma má mísu.“ [*Dává knihu*

s velkým gestem Milošovi] A ty máš slabikář.

MILOŠ

To je fuk. — Tak já jdu telefonovat.

Eliška se vede pod paží s holičem, za nimi Marie a Jaroušek

JAROUŠEK *[rozpačitě]* Ty, Marie, že prý máš cosí s nějakým německým lajtnantem...

ELIŠKA *[se pootočí a uchichtne se]*

MARIE *[se naježí]* Kdopak ti to říkal, Jaroušku?

JAROUŠEK *[vávavě]* Zdeněk... Malíř.

MARIE Tak ten to asi ví!

JAROUŠEK A je to vážně...?

MARIE Ano, je to vážně syn naší bytné, že, Eliško?

ELIŠKA No, je takový černovlasý...

MARIE Ale ne, blond!

HOLIČ To jsem teda... to jste teda měly štěstí, že jste se dostaly do privátu.

ELIŠKA Nezakříknout to!

JAROUŠEK No ale Zdeněk přece...

MARIE Ať k nám přijde na návštěvu, představíme mu ho!

ELIŠKA *[vyprskne]*

JAROUŠEK No ale já myslím...

MARIE Moc nemysli, to se dneska zapovídá.

Jiří a Pepík

JIŘÍ

PEPÍK

JIŘÍ

Byl jsem na návštěvě u našeho parťáka.

No a?

Nic určitého, samé náznaky, však ho znáš. Ale jednu věc mi opakoval dvakrát:

že kdybych potřeboval pomoc, tak abych se na něho klidně obrátil.

To se dá vykládat různě. I nevinně.

Já vím. Ale zdá se mi, že to myslel jinak. Mám takový pocit. Budu tam chodit každou středu. Paní je taky moc hodná. Syn jim asi zůstal u Stalingradu.

[Někdo zahvízdá ve tmě jakousi melodii]

Počkej! *[Naslouchá]* To už bude Jarmila. Tak těbůh.

PEPÍK

Zazvoní. Telefon zvedne Erna

ERNA

Ano... Ne, dnes ne... Ne, to ne, ale nemám ani, co bych ti podala... Vlasy mám neumyté, jsem celá zmlácená. Ano, ano... A prosím tě, vždycky raději napřed zavolej... Ano, mohl by znenadání... Ne, dnes ne... Prosím tě, nenaléhej, dneska jsem škaredá... Určitě... Kdyby se ozval mužský hlas, tak polož... Ano? To jsi hodný, že máš tu učebnici... Není moc veliká?... Ale ne, tak to nemyslím, já bych raději, aby to byla malá knížečka, však víš... To jsem ráda... No ano, není vlastně ještě pozdě, ale... Ano, času budeme mít pořád méně, ale... Tak dobře... Ale ne, přece jen raději ne... Já si to... Tak dobře, přijď... Ale ne dřív než za hodinu, ano? Tak pa...

Jarmila a Pepík se líbají

JARMILA

Já ti mám někdy hrozný strach, když to nad náma začne hučet. A vůbec — když nevíme, kdy to skončí — a jak...

PEPÍK

[ji pohladí, zašeptá] Já taky. Ale něco mi říká: ať to padá sebestěžeji, na nás to nepadne. A po válce...

JARMILA

Co budem dělat po válce?

PEPÍK

[s ostnem] Budeš mít děti.

JARMILA

Já vím, mužský nechtějí děti, ti chtějí jen —

PEPÍK

A ty spíš děti než mužského, že?

JARMILA

Ale ne. Obojí. Na děti máme dost času. A — nebudem se hádat.

[Světlo mety prudčeji zatékají na nočním nebi. Pepík a Jarmila jsou uprostřed tohoto světlometného nebe]

Berlín — Alexanderplatz

Je sklonek léta. U mostu S-Bahnu hemžení Berlína druhé světové války. Rusové a Rusky s potupným OST na prsou, Poláci s obdohným POL a mnozí další bez označení: hranatí plavovlasí čahouni z Dánska a Holandska, pařížský polosvět, orientálci, sem tam nějaká uniforma, podezřelé živly, fizlové atd. Každou chvíli nad hlavami zasviští S-Bahn, vzadu ruiny. Podivné, neuvěřitelné pomíchání národů

a)

Jarmila, Marie, Eliška. Čekají, rozhlížejí se

JARMILA Pořád jenom čekáme. Na dopis od maminky, na to, že to půjde rychleji, na dovolenou...

ELIŠKA Na Pepíka.

MARIE Ty to máš zajímavější. Čekáš vždycky na jiného!

ELIŠKA Závidíš?

JARMILA Tady jeden druhého nikdy nenajde. To je hrozný Babylon. Že jsme si přesně neurčili místo!

MARIE Nic se dnes nedá přesně určit.

JARMILA Když vidím, jak to ve fabrice pořád přesně klapě!

ELIŠKA To byl nápad, v tomhle firmolu.

JARMILA Nedočkáme se.

b)

Zdeněk, Jiří, Pepík. Čekají, rozhlížejí se

PEPÍK Jestli tohleto nekiksne!

ZDENĚK Německá organizace, Herr Georg! Jen jsme se měli sejít někde jinde! Tady se nenajdem nikdy.

JIŘÍ Jen jsme si to neměli komplikovat s děvčatama. Dva lidi najdu snáz než pět! Ne! Čtyři! Schulze už je tady. Nekoukejte se tam!

[*Kolem nich přechází německý parták, nehlásí se k nim*]

PEPÍK Děvčata můžou počkat. Jen jestli už někde nečapli Miloše! Já to věděl, že ho vyčmuhají. Za to tady teď dostávají sousedé slaměných vdov prémie!

ZDENĚK To je vynikající. Víš ještě něco?

PEPÍK Jo. Budem označený tak jako Židi, ostarbeitři a Poláci. My budeme mít na prsou černé TSCH v bílým poli. Říkej, že to máš od dolmeče.

ZDENĚK Spolehnutí.

JIŘÍ My tady pořád na něco čekáme. Já už čekám i ve snu. Každou noc. A na pokračování! Dnes v noci budu určitě chodit tady kolem toho sloupu s plakátama, číst do zblbnutí programy divadel a čekat, čekat.

ZDENĚK Vidíš ho, zase znervózněl!

PEPÍK

[na vysunutém místě]

Nemožnost jednat, nemožnost jednat nám věšela olovo na ruce.

Tisíckrát jsme se ptali sami sebe:

jak?

Olovo na rukou

neumrtvovalo však vědomí.

c)

Jarmila, Marie, Eliška

ELIŠKA Už nečekám.

JARMILA Něco se stalo, určitě se něco stalo. Ten Miloš je do něčeho dostal!

MARIE Jen kdyby tu nebyl takový hluk. Všecko dobře dopadne.

ELIŠKA Utěšuj, utěšuj!

JARMILA [*v popředí*]

Útěchy nestačí.

Sen se někdy vřízne hlouběji.

Když přivřu oči,

cítím stále ještě vůni školní lavice

namísto reálné vůně zdíva

rozkrojeného bombou.

[*rovněž v popředí*]

MARIE Také neustále cítím pach mokré houby,

jako bych právě smazala na tabuli příklad.

Ale neslyším klapot šicího stroje,

i když jsem za ním šila ohavné uniformy pětadesát hodin týdně.

Nikdo nás neutěšoval, když jednou ráno odvedli tatínka —

a on se přece vrátil,

s bílými vlasy, bez zubů, ale s úsměvem.

Maminka právě krájela cibuli

a tak se všecko rychle obrátilo v žert.

d)

Zdeněk, Jiří, Pepík. *Nervózně přešlapují. Přichází Miloš. Skrývá vzrušení*

PEPÍK

Človče, šilenče! Už jsme mysleli...

JIŘÍ

Není čas. Rozluč se a jdem. Starý Schulze už čeká.

MILOŠ

[rozčileně] Počkejte ještě! Půl hodiny, čtvrt! Mám se tu sejít s Ernou, snad se to povede. Tam na druhé straně.

ZDENĚK

Blázen.

[Opět přechází, aniž si jich všimá, německý parták]

JIŘÍ

Počkejte tady. [Vmisí se do zástupu, jde chvíli za partákem, pak po jeho boku, potom se vrátí]

PEPÍK

Tak co?

JIŘÍ

Za čtvrt hodiny tady. Ale vy se už rozlučte. Já tu zůstanu sám. Čím miň nás bude, tím líp.

[Pepík a Zdeněk podávají Milošovi ruce]

MILOŠ

Co tak obřadně? V koncentráku snad neskončím. [Ale má na krajíčku]
[Všechny pohlí vřava]

e)

Na jiném místě stojí čekající Erna von Lützendorf. Eleganci se nápadně odráží od bědného davu cizinců. Rozhlíží se. Přichází medik

ERNA

Proč tady?

MILOŠ

Ztratíme se v tom množství. A měl jsem tu schůzku s kamarády.

ERNA

Každý si mě všimne. Měla jsem si na sebe vzít něco jiného.

MILOŠ

Pozdě, Erno.

ERNA

Pozdě.

[Samomluva]

Pozdě,

na všechno pozdě.

Měla jsem koně a služky

a dny se vlekly líně, nic se nedalo zmeškat.

A byl to všechno čas popela,

nic z něho nezbylo pro další život

než samá hustá šed.

Z několika týdnů, jichž nelituji a nebudu litovat,
zbývá

nyní

několik minut.

A přece:

byť na jedinou noc, chci ještě, abys zůstal,

je zlé to stát tak za soumraku dne

a vědět, že vše pomine... [Konec samomluvy]

Všecko popři.

Zbytečné. Slidilů bylo příliš. Muž na tebe poštlal policii. Víš to. Nemůžeš se

vrátit do lágru ani zítra do práce.

Vím.

Kam půjdeš?

Neboj se. Víš, kam jít. Ale nevidíme se už.

Ale mám tě ráda a chtěla bych, abys tu zůstal. Zůstaň.

Nepros mě o to.

Polib mě.

Nač se líbat? Víc než několik okamžiků už nám není dáno.

Není dobře odcházet, když je válka.

Musím opravdu jít. Sama to víš.

Vím to a nevím to. Zůstaň. Je zcela lhostejné, co se stane. Nedopadne to dobře, neznáš válku —

Znám.

Ale neznáš ty, kteří ji dělají. Není dobré odloučit se od sebe ani na minutu, není-li to nutné.

Je to nutné, pochop přece.

Tak mi dovol, abych šla s tebou.

Ne, ne.

[Pomlka]

[zdánlivě klidně, ale s největším napětím] Doufám, že v noci bude nálet. Velký a dlouhý nálet.

[Hemžení válečného Alexanderplatzu oba pohlí]

Protiletický kryt

Nic nežli zed' a na ní spleť potrubí. Před zdí sedí i postávají Češi mezi německým civilním obyvatelstvem. Starci, ženy, děti. Muž s páskou. Dolmeč se svým „mamelukem“ sedí trochu izolovaně. Dmčení. Vzdálené exploze

- JIRÍ Teda ne že bych se nebál, ale dneska je mi to jedno.
 PŘÍRUČÍ *[ukáže na mnohá potrubí]* Jestli se to na nás vyvalí...
 PEPÍK Je to dobrý. *[Mne si ruce. Všichni kromě Jiřího se tváří udiveně. Další série zásahů]* Ještě lepší. Ale kde jsou děvčata?
 RUDOLF Co to žvaníš? Dobrý, ještě lepší! Kdyby tomu tihleti kolem nás rozuměli, tak tě zlynčujou.
 PEPÍK Osvojil jsem si jejich nordickou lest a vím, že mně nerozumějí, a tudíž mě zlynčovat nemůžou. — Jo, viděl jsi medika, jak zůstal vzadu, když jsme sem utíkali?
 RUDOLF Ne, já Miloše neviděl.
 JIRÍ Já jo.
 PŘÍRUČÍ Co vykládáš? Vždyť s náma vůbec nešel!
 PEPÍK Pane příručí, pane Franc, nebo jak ti doma v tom kšeftě říkali, jste tady mezi náma příliš krátce, nemůžete ani vědět, jak náš lágrový svůdník vypadal!
[Příručí kroučí nechápavě hlavou]
 JIRÍ Viděl jsem, jak na něho spadla celá stěna.
[Někteří vrtí hlavou. Bližší zásah. Teolog, sedící dosud nečinně s rukama v klíně, sepne ruce a začne drmolit modlitbu]
 PEPÍK Vzpomněl sis na svýho bývalýho šéfa, na pámbička? Jak je libo, ale nevzpomínej tak nahlas, faráři, nás to dneska ruší. — Je to přesně tak, jak říkal Jirka. Miloš byl s náma, opozdil se a zůstal tam pod tou stěnou.
 CESTÁŘ A to říkáš tak klidně?
 HRÁČ Blbouně. *[Klepne se do čela]* To je zkouška na divadlo. Tam pro toho. *[Ukáže na dolmeče. Bližký zásah. Světlo zakolísá, ale vydrží. Panika. Nářek žen a dětí. Dolmeč obejmě „mameluka“ a tiskne hlavu ke zdi. Odmlika]*
 CESTÁŘ Neprojde kruhem kolem Berlína. To oni vědí líp než my, že se po náletech utíká.

PEPÍK

JIRÍ

PEPÍK

Sakra, ale kde jsou děvčata?

[pomalu] Náhodou, odsud se dostane. To má v kapse.

Jen jestli dojde tam, kam by měl dojít, to nevím. To nezaručí nikdo.

[Další zásah, světlo zhasne, zbývá modré světélko lampičky. Až se vřava utiší]

Já se zblázním! Jestli z toho kluka jednou bude partyzán jen proto, že se spustil s německou baronkou nebo co to bylo zač.

[Ticho, odeznívání náletu, pak normální světlo. Pepík přejde k dolmečovi. S hranou laskavostí]

Už je po tom! A na měření lebek jsi byl, dolmeči? My už máme obsílku. Na pozítří.

[váhá] Co to má být? O čem to mluvíš?*[s naprosto věcnou vážností]* O čem? No o předvolání na vědecké měření lebek. Tomu se musí podrobit všichni cizinci v rajchu. Budou rozděleni do tří skupin.

Kdo bude mít rozměry lebky v totálním nepořádku, ten půjde do plynu, kdo jakžtakž, ten tady zůstane. A když budou míry jaksepatří, bude cizinec prohlášen za kandidáta germánství a poslán na frontu, na takové přeškolení. A abych

nezapomněl: pro takové případy docela výjimečné germánské čistokrevnosti, jako jsi ty — vysoký nad metr devadesát, modré oči, světlé vlasy a tak dál —,

pro takové bude ještě čtvrtá kategorie. Ti půjdou rovnou do SS. *[Chechtot]**[pochopí]* Žvanile!*[Do krytu vběhnou Marie a Eliška. Vyděšené. Hledají někoho]*

Co je, slečinky? Vždyť už to máme za sebou. Čtyřadvacet hodin bude klid!

Pepíku, Jarmila...

Co? *[Hlouček]*

Tam u kostela — dostala střepinu — do spánku.

[vstane a věcně, s probuzeným profesionálním zájmem se ptá] Skonala? Je mrtvá?*[němě přikývne]**[se vyřítí ven. Sírěna houká konec náletu. Tma]*

DOLMEČ

PŘÍRUČÍ

MARIE

PEPÍK

ELIŠKA

TEOLOG

ELIŠKA

PEPÍK

Rozprávka

(připouští možnost improvizací)

V popředí hlouček

CESTÁŘ

PŘÍRUČÍ

[Jiřímu] Hajlovals? Řekni, hajlovals?

A co má být? Samozřejmě, že hajloval. Dělal jsem celý minulý týden ve skladu modráků.

JIŘÍ

Hajloval jsem, když to chcete vědět. Hubu bych si roztrh! Co jsem měl dělat? Víte přece, že lágrführer by mi dřeváky jinak nevydal. A já měl od svých jediných botů urvanou podešev. Druhé mi z domova ještě nedošly. Měl jsem chodit bosý? Měl.

CESTÁŘ

ZDENĚK

JIŘÍ

PŘÍRUČÍ

A pracku jsi zved taky?

Nezved. Jen jsem zamumlal „Hajtla“ a že prosím o dřeváky.

Co ho tejráte! Možná že jste taky hajlovali a navíc zvedli ruku, jenže to na vás nikdo neví. Člověk musí koukat, aby ve zdraví proklouzl, no ne?

RUDOLF

Ty nemluv! Tys tam stejně hajloval čtyřikrát denně! Jak bys mohl jinak přejít kolem toho hnědého pupkáče!

ZDENĚK

[míří ukazovákem na příručního — spor se začíná měnit v žert] Moje babička vždycky říkala, že každý obchodní příručí je od přírody...

RUDOLF

[ho gestem zarazí a předstoupí] Zaraz!*[Trochu rozpačitě]* Na tomto místě autor předpisuje takovou velice nepřijemnou věc, jakési smíšení divadla se schůzí. Divadlo se mění v diskusní sál. Prý. Proto rozsvítili. Ale autor naštěstí není přítomen, tak to snad odbudeme rychle. Je předepsáno, abych se zeptal — a dokonce sugestivně! — co dosavadnímu průběhu hry říká generace o stupínek mladší. Tedy ti, kterým je dneska malounko přes dvacet — jako tehdy nám. To je dnes takový obyčej, musí to být v každé hře. *[Zrychlí tempo]* Hlásí se někdo? Jsou nějaké dotazy? *[Ještě rychleji, takřka bez pauzy]* Nikdo, tak tedy jedem dál.

PŘÍRUČÍ

RUDOLF

[zatahá herce za rukáv] Počkej, tamhle zved někdo ruku!*[nepříjemně dotčen]* Prosím, prosím, co máte na mysli, soudruhu, pane, chlapče. občane, hochu, příteli, kamaráde... *[získává čas]*

MLADÍK

RUDOLF

MLADÍK

ZDENĚK

MLADÍK

RUDOLF

ZDENĚK

RUDOLF

MLADÍK

RUDOLF

MLADÍK

RUDOLF

DÍVKA

RUDOLF

DÍVKA

ZDENĚK

DÍVKA

PŘÍRUČÍ

RUDOLF

DÍVKA

RUDOLF

DÍVKA

RUDOLF

[v přizemí, rozpačitě] Není mně jaksi jasné, jestli jste jaksi — jak bych to řekl— — —
Aha, nerozlišujete dobře, kdo jsou kladní a kdo záporní hrdinové, že ano?

Myslím — tak — spíš — hrdinové vůbec.

Chcete zkrátka říci: To jsou mi pěkní hrdinové! Že?

[zarputile] Vy mě pletete. Neplete mě! Já se tak... neumím vyjádřit!*[drze, s ulehčením]* Tak nám to pošlete zítra písemně.

Špatný vztah k publiku. Bojí se diskuse!

Prosím, prosím, tak jsem to nemyslel, nic ve zlém... Jenom... *[Ukáže na hodinky]**[váhavě, pomalu]* No, já myslím...

To je chvályhodné.

Já myslím...

[laskavě] Víte co? Useberte zatím své myšlenky a zeptáme se, jestli není ještě nějaký dotaz. Žádná otázka, prosím?*[na balkoně]* Tady!

Prosím. Ale pěkně zvučně!

Já si myslím, že se rádi něco dovídáme z mládí generace našich otců...

[i ostatní herci se ohrazují] No to snad ne, to snad ne!

Ale že se v sobě a v té době nějak zbytečně moc pitváte. Nějak vás to pořád moc trápí, že z vás nebyli samí partyzáni. Sami ukazujete, že takový jako ten dolmeč byl jeden na dvě stě padesát.

[vypískne] Tak jsme zkrátka dobří, ano? Kladní hrdinové? Na tom nám moc záleží.

Počkej, nech domluvit!

Jestli jste hrdinové, to tedy nevím, to mě nenapadlo, ale nemluvíte tak... Ale mně to nevadí.

To je všechno?

Ano.

Výborně, děkujeme vám velice, zvláště proto, že na to vlastně ani nemusíme odpovídat, že je to zjištění, nikoli otázka. A nyní vy, prosím, mladý muži, který jste si vzal přemýšleci dobu!

[v přizemí] Já vám to — přece jen — pošlu písemně!
Znamenitě. [Rychle] Dalšíh dotazů, jak vidět, není, [k ostatním na jevišti]
a my máme jednu čárku v plnění plánu besed s obecnstvem. Jako dík za to
předneseme vám všem a oběma diskutérům zvláště píseň, která má možná jaký-
sí vztah k tomu, o čem byla řeč. Jmenuje se

Balada o soumraku hrdinů

1

Ledacos vytýká se hrdinům —
že příliš kladní jsou či záporní,
že pijí whisky a nepijí rum,
že se v nich příliš, příliš zvolna dní,
že nejsou tací, ale ledajací,
že jejich cesta není samý kvas,
že jednájí jak nezávazní ptáci,
že příliš rychle uzrává v nich jas...

Je proto nutno vzít si odborníky na potaz.

A odborníci praví:

To vše je zákonité a může to být pěkné ba i,
i když každého to třeba právě nepobaví,
máme — jak známo — hrdiny známé i neznámé — — —
i prozkoumejme řádně — — —

A vtom jim skáčem do řečí, které snují,
hop!

A pravíme: Ne, proti hrdinům nic nemáme,
jenom ať ve dne v noci neřečňují.

2

Smráká se — podle jedněch — nad hrdiny
a podle druhých zase ne.
Když řádný předmět řádně vrhá stíny,

je — podle jedněch — všechno zprasené.
A podle druhých právě pravý opak
je tuze žádoucí a kýžený.
Jedni se rýpou v duších: Copak? Copak?
Druzí spadeno mají na ženy.

Je proto nutno vzít si odborníky na potaz.

A odborníci praví to, co nevíte:

že je to prostě velmi spletité,
a že je tudíž nutno zkoumat — — —
a že je tudíž nutno zkoumat — — —

A vtom jim skáčem do řečí, které snují:
hop!

A pravíme: Ne, proti hrdinům nic nemáme,
jen když se jako nula nenaduží!

3

Jsou hrdinové scvrklí v množném čísle
a jiní zase jsou jak monolit,
jeden tě nutí říct mu: Ó ty sysle!,
druhý ti násilnický bere klid.
Jeden své věty ladí do mollova,
druhý řve na tebe jak pavián,
jeden se za světový názor schová
a názor druhého je — prostě — dán!

Kdo se v tom vyzná?

Jenom odborníci.

Hle, co spěchají nám říci:

Jsou ovšem extrémý a výstřednosti,
podivná pokusnictví a tak dál,

no zkrátka věci, jichž se člověk nenadál.
Nutno to tedy zkoumat náležitě.

A vtom se zatmí nad námi okamžitě:
hop!
I prosíme: Ne, proti hrdinům nic nemáme,
jen ať to slovo příliš neskloužijí!

10

V hospodě

Berlínská hospůdka čtvrté kategorie. Groteskní smelení šenku, orchestrionu, stolků a kulečníku. Ti, co hrají kulečník — muži zjevně rozličných národností —, neustále ohrožují zuby a oči hostů. Tlustý, málem osmdesátiletý hostinský a jeho ženský odlišek jsou jediní Němci v lokále. Mnohonárodnost je výrazně podřezána. Sem tam někdo hodí minci do orchestrionu, který spustí a la 1912 nebo 1918 a vše přehluší. Sem tam zapne hostinský rádio, z něhož se ozve nesrozumitelná hatmatilka (projev). Hostinská to vždy němě vypne. Hosté přisedají a odsedají, vše se míchá.

Z Čechů jsou tam mimo jiné: Zdeněk, který neustále něco kreslí, Jiří, Pepík (za celou scénu nepromluví ani slovo), teolog, cestář, příručí, hráč (mistrně si vede u kulečníku); dále Marie a Eliška, která se pro změnu objímá s příručím

TEOLOG

[škodolibě] Tak se vzmuž, Zdeňku, a zeptej se Marie, jak to má s tím svým lajtnantem. Ať tu nesedíme jak po funuse!

[Mlčení]

Jak to, že je v Berlíně, a ne někde na frontě? To bude asi velký zvíře, a žádný poručíček!

[Mlčení]

JAROUŠEK

Nech ji být! Viděl ji s ním vůbec někdo? *[Mlčení]* No tak!

TEOLOG

Tím hůř. Koho není vidět, ten je na kvartýře.

MARIE

[rozhlížejíc se kolem sebe, ironicky] Pěkný kvartýr!

CESTÁŘ

U nás na dědině se hned v devětatřicátým jedna holka zahodila s Němcem, tak jsme ji chytili, ostříhali dohola a natřeli jí hlavu térem. Ta na to nezapomene do smrti.

MARIE

Copak je každý Němec esesák, cestáři?

CESTÁŘ

Není. Ale to je něco jiného. To je — — — cosi jako věc národní cti!

ELIŠKA

[se uchichtne] Národní cti!

MARIE

Vy mužští máte zkrátka dvoje měřítka. Vám je dovoleno všecko, nám nic. Namlouváte si tu slaměné nebo skutečné vdovy německých vojáků ostošest! Tady ta národní čest nevadí? Nebo je to snad nějaký druh ilegální práce? Děkuju pěkně: ilegality v posteli!

ZDENĚK

[polorozpačtě, poloironicky] Rosteš, rosteš! Kdo by řek, že je to ta holčička, co k nám jednou večer přišla na lágr...

JAROUŠEK

[dobrácky] Tak už toho nechte. Vždyť to na nikoho z nás nesedí.

MARIE

Samozřejmě! Ti, na které to sedí, ti jsou u svých paniček!

TEOLOG

[rýpavě] A co ty, Marie? Zůstalas nám dlužna odpověď. Není šprochu, aby — — —

MARIE

Já? Já sedím tady s váma, nemýlím-li se. *[Prudce]* A nejsem tvoje ovečka, abych se ti zpovídala, a rozhřešení si dávej sám!

TEOLOG

[mumlá] Ta si nějak troufá! Ovečka! Rozhřešení!

JAROUŠEK

Tak se nehádejte! Raděj bych si lámal hlavu, jak se odsud dostat.

TEOLOG

Co je to za chlapa, co tam sedí s těma dvěma Francouzka? Dělá jim pasáka? Nedá mi po hubě, když si tam přisednu?

CESTÁŘ

To je nějaký Belgičan. Čeho by ses bál? Máš poctivý úmysly — marek plnou šrajtofli.

TEOLOG

Tak já to teda zkusím. *[Přisedne k dvěma Francouzka a k Belgičanovi]*

JIŘÍ

[Pepíkovi, který jen němě pokyvuje] Tak jasný, v neděli prostě neděláme. Ať si feldvébl naloží vagonu sám. Nikdo nám o ničem neřek, vyhlášku jsme žádnou nečetli, nic nevíme. Když to budou tvrdit všichni, tak nám nemůžou nic udělat. Já to půjdu vyjednat s Holanďanama a s tím Dánem a ty si vem, Zdeňku, na starost Francouze. Jo — a to znamená v neděli ráno ztratit se z lágru, aby si tam pro nás nepřišli.

[Jiří a Zdeněk přisednou k jiným stolům. Domlouvají se s dělníky jiných národností. Zatím se střídá rádio s orchestrionem. Vejde dolmeč, následován „mamelukem“. Češi jeho příchod „avizují“ u jiných stolů. Dolmeč chce zprvu přisednout k Francouzka, Belgičanovi a teologovi, kde je místo, Belgičan ho gesty a křikem „Reservé!“ vypudí, totéž se s křikem „Besetz!“ opakuje u stolu Holanďanů

a dalších. Nadto dva hráči kulečnicku svými holemi „nenápadně“ ohrožují dolmeče a „mameluka“.
Nakonec jde dolmeč ke stolu [Čechů]

DOLMEČ
CESTÁŘ

Pusťte nás sednout. [Češi se uměle roztáhnou]
Není místo, nevidíš? Na klín tě přece nevezmeme!
[Pohledy na „mameluka“, řehot]

DOLMEČ

Narost vám hřebínek, ale jste na velkém omylu, jestli si myslíte, že říše je na ústupu. Kde je druhá fronta? Nikde! A říše chystá nové trumfy. Budete brzo litovat... Jdem! [Dolmeč s „mamelukem“ zmizí]
[věcně, s klidem]

JIRÍ

I vyslechněte nyní
píseň o veliké svini.
Nikdo ji nezpíval, ale
mnohému z nás bzučela v uchu skoro neustále.

[Dán, Francouz a Marie zpívají]

Píseň o veliké svini

DÁN

1
V Kodani jsou hezké holky
a pěkný hospody a domů sta.
A v těch nejpěknějších domech
bydlí teď divný zvířata.
Já nevím, ale na ten zápach — ouha! —
lidí jsou u nás citliví pořád víc.
Touhy jsou vždy, ale teď nejvíc touha
nadechnout se z plných plic.

Na myslí ovšem máme
druh velikých sviní.

Ty nezrýmujem, neboť
se přičí všemu ladu.

A taky žádný rytmus
nechceme pro ně!

Tak ještě rytmus
hole na hřbetě, to leda!

FRANCOUZKA

2

Paříž má, jak známo, patent,
na pěkné plémě mademoiselles.
To dnes není důležité,
když můžeme číst ze všech čel,
že taky tady se tu a tam vzmáhá
ta černá rypáková odrůda,
kterou zná Oslo, Amsterdam, Praha.
Kéž se nám jen o tom zdá.

Na myslí ovšem máme
druh velikých sviní.

Ty nezrýmujem, neboť
se přičí všemu ladu.

A taky žádný rytmus
nechceme pro ně!

Tak ještě rytmus
hole na hřbetě, to leda!

3

Po chvále Francouzek, Dánek
se nebudeme teď chválit my.
Nejlépe, co samo prý se — — —
A to platí i v čase tmy.

I u nás našli zkrátka štetináci
v některých tupých mozcích své zákruty.
Je k vzteku to, ale není to k pláči,
splaskne, kdo je nadmutý.

Na myslí ovšem máme
druh velikých sviní.

Ty nezrýmujem, neboť
se přičí všemu ladu.

A taky žádný rytmus
nechceme pro ně!

MARIE

Tak ještě rytmus
hole na hřbetě, to leda!

JÍŘÍ
ZDENĚK
JÍŘÍ

[něco pošeptá Zdeňkovi]

No tak si dodej odvahy! Však tě nekousne.

Tak já půjdu, abys věděl. [Vstane a hodí do orchestrionu minci, ozve se krásná tingtanghudba. Jde k jedné z Francouzek a ukloní se] Voulez-vous tancerat?
[Francouzka kývne a vstane, teolog jde s jinou Francouzkou]

MARIE
ZDENĚK

[Zdeňkovi] Ty netancuješ?

[stroze] Ne.

[Jde pro ni Dán]

[Ale hostinský s hostinskou jsou zděšeni, volají: „Verboten, strengstens verboten!“, hudba je však přehlušuje, manipulují marně s orchestrionem, konečně hostinský spustí rádio, a to tak nahlas, že hatmatilka přehluší orchestrion. Ale hostinská rádio vypne a páry se po krátké strnulosti dají opět do tance. Za chvíli vběhne do místnosti herec]

RUDOLF
TEOLOG

[vytáhne Jiřího do popředí, hudba se ztlumí] Přišel ti telegram! Umřel ti táta!

Máš to dobrý, pojedeš domů.

[Hudba a tanec opět spustí]

2. opona-mapa: listopad 1943

Přestávka

Lágr ráno

(Karbanická scéna)

Nedělní ráno na lágru. Všichni dosud spí, jen na konci dlouhé řady stolů, přiražených k sobě, hraje skupinka karty. Všichni jsou bledí, šedí, zelení. Ozývají se jen karetní termíny. Dominuje hráč, jemu asistuje teolog. Světlo stěží bliká oblakem kouře. Hráč má na stole vedle sebe kufřík plný papírových peněz. Teolog před sebou menší hromádku bankovek. Vejde cestář a zastaví se u karbaniků

TEOLOG [aniž vzhledne] Od holky?

CESTÁŘ Jo.

TEOLOG [jako by mu to teprv došlo] I ty, otče rodiny, i ty? A v neděli ráno? Proč jsi tam nezůstal?

CESTÁŘ Musím jít dělat.

TEOLOG Pf. Z práce do práce.

CESTÁŘ A ty snad děláš, abys byl co nejdřív hotový? To se ví, že jsme ty vagony mohli naložit včera, ale... A každou neděli se nám to nepovede jako minule. Dnes by nás honili. [Zmizí mezi dvojitými postelemi v tmě pozadí]

[Hra pokračuje. Za chvíli vejde Jiří s kufrem a usedne němě vedle teologa. Hra chvíli pokračuje]

TEOLOG [najednou vzhledne] Človče, co ty tady hledáš?

PŘÍRUČÍ Těbůh!

JÍŘÍ Přijel jsem ranním vlakem.

TEOLOG Proč jsi nezůstal doma, blázne?

JÍŘÍ Zkoušel jsem všechno možné. Nešlo to zařídít.

TEOLOG [zatímco rozhovor je prokládán karetními výrazy, neboť hra pokračuje] Do morový jámy lezeš. Tamhle je záškrť, tamhle spála. A jeden tyfus je tu taky. Jde to od postele k posteli.

[Hráč vstává a shrabuje do svého kufříku hromadu bankovek]

PŘÍRUČÍ [hráčovi a teologovi] Vy dva jste určitě sehraný a berete nás na hůl! Smradi!

ŘEZNÍK Ať si s těma prachama vycpou slavník, koupí si za to stejně starou belu — marky na konci války.

HRÁČ Kdoví, jestli na konci!

REZNIK

Svině. Hrajem dál. Rozdávej.

[Hra pokračuje. Jiří sedí jako v dřímotách]

TEOLOG

[si zas na něho vzpomene] Nespi. A co funus? Farář mluvil hezký?

JIŘÍ

[se probírá] Žádnej farář nebyl.

TEOLOG

[se zatváří pohoršeně] A co ta tvoje holka doma? Nedala ti zatím kvinde?

JIŘÍ

— — — Nedala.

TEOLOG

Věrohodně to nezní. *[Chvilí hraje, najednou vykřikne]* Dáma!*[V této chvíli se ozve klapot střevíčků a vzadu na dlouhé řadě stolů mizících do ztracena se objeví Dívka ze snů]*

TEOLOG

Potvora, co?

[Dívka ze snů jde přes karty i peníze až na konec řady stolů, skopne přitom teologovi peníze do klína a sedne si na kraj stolů, zády k hráčům, kteří pokračují ve hře, a trošku nad Jiřím]

DÍVKA ZE SNŮ

[k Jiřímu] Jdu trošku pozdě, že? Dost k tomu, aby pán mohl být bolestinský.

JIŘÍ

Pán je rád, že je rád. Konkurovat vyreklamovaným mazánkům, co jsou pěkně schovaní v protektorátě, ovšem nemůže.

DÍVKA ZE SNŮ

Ty bys nezůstal, kdybys mohl? — Mlčí, vida. *[Ohlédne se na teologa]* Toho znám, ten se dost změnil. Kolárek fuč? A tamten *[ukáže na hráče, který cpe do kufříku další výhru]*, to je milionář, ano? *[K Jiřímu]* Pán nemluví, pán chce být litován.

JIŘÍ

Nehrej komedii!

DÍVKA ZE SNŮ

Tragédii neumím... to by snad mohla nějaká cizinka v exotickém městě Berlíně, ne? *[Pomlka]*

TEOLOG

Netýrat, netýrat!

DÍVKA ZE SNŮ

Pravil Pán Ježíš v Káni Galilejské?

REZNIK

Trumf!

PŘÍRUČÍ

Klukem? Zbláznil ses?

DÍVKA ZE SNŮ

Podívej se, nemá přece smysl, abych ti z nějakého soucítění psala zamilované dopisy až do konce války a hrála úlohu hodné dívky, která má neméně hodného hochu totálně nasazeného, když...

JIŘÍ

Nechci žádná když!

PŘÍRUČÍ

Král!

HRÁČ

Žádný esa, žádný esa nemáte! *[Shruje výhru]*

DÍVKA ZE SNŮ

Proč nás pán nenavštívil?

JIŘÍ

Nehodlal se setkat s nápadníky!

DÍVKA ZE SNŮ

Normálně kamarádsky se stýkat nelze?

JIŘÍ

[vybuchne] Ne.

DÍVKA ZE SNŮ

[se sklání k hráčovi] Zapomněl jste teď hlásit trumf. *[Hráč si jí nevšimá]*

JIŘÍ

Alespoň ne teď hned.

DÍVKA ZE SNŮ

Tak to necháme přebolet a pošleme pánovi sladký moučník, vlastnoručně upečený, a dostaneme čtyřverší...

JIŘÍ

Osmiverší!

DÍVKA ZE SNŮ

Tak přece jen kavalír! Ale trvalo to!

JIŘÍ

[teologovi] Půjč mi prachy!

DÍVKA ZE SNŮ

[vstává, rychle] Čimž pán naznačuje, že končí snová lyrika...

TEOLOG

...a slečně je to vhod...

DÍVKA ZE SNŮ

...a že začíná všední den...

TEOLOG

[vztekle] Neděle, ksakru!*[Dívka ze snů horempádem utíká po stolech do ztracena]*

JIŘÍ

[znovu teologovi] Půjč mi prachy! Vydal jsem se!

TEOLOG

[se kroutí] Já toho tolik nevyhrál, to tady on *[ukáže na hráče]*, ten spíš.

HRÁČ

[k obecnému údivu hmatne do kufříku a dá Jiřímu hrst bankovek] Tu máš.

JIŘÍ

Tolik snad ani ne.

HRÁČ

Měls doma funus na kvadrát. Kouká ti to z očí. Ber, když dávám. To často nedělám. Raději beru sám.

[Hrají dál]

TEOLOG

[zatímco Jiří vstává] Jo — a co hráli tatínkovi na pohřbu? Largo z Novosvět-ské? *[Jiří kývne]* No jo, to bych si dal taky zahrát. *[Pobrukuje si. Po delší odmlce]* A co máme nechat zahrát tobě, až to tady na tebe spadne nebo až tě v tomhle brlohu sežerou bacily?

JIŘÍ

[otevře kufr a vyndá gramofonovou desku] Tohle.*[Příručí dá desku na gramofon. Reprodukce gramofonové desky (točna s gramofonem se otáčí): W. C. Handy — E. F. Burian: Beale Street Blues. Zpívá E. F. Burian. To by se mělo oznámit na spuštěné tabuli, aby bylo divákům jasné, že jde o „hudební konzervu“ odlišnou od ostatní hudby]*

Nemocnice

Průřez místností, která je přehrazena tenkými stěnami, takže vznikly čtyři kóje. V každé postel. Nalevo dítě, napravo dítě, uprostřed nalevo německá dívka (šansonierka), napravo Jiří

ŠANSONIÉRKA [volá] Hören Sie? Hören Sie mich?

DÍTĚ VPRAVO Ja.

ŠANSONIÉRKA Du nicht. Er! Tamten. Už se moh vyspat. Tři dny a tři noci. Aby se vůbec probudil! Cizinec. Kdo ví, jestli mu to bude co platný, že je tady — s náma. Slyšíte mě?... Neslyší. [Naslouchá] Ale ještě dejchá.

[Vstane a zpívá]

Blues o cizím muži

Je tu cizí muž,
rychle pudr, rychle růž,
dřív než zmizí
cizí
muž.

Exotický pach
na hrdlo mi vábně sáh,
hlas mi jistě
zlomí
strach.

Ale ne, to ne,
to by bylo nevhodné.
Bez maličkých hrůz
není žádné
blues.
Zkrátka a dobře mi to nedá
a platí to vždycky:

Jsi-li cizí muž,
klid mi, prosím, nenaruš,
leda
bys byl exotický
cizí
muž.

A to je snad skoro každéj, né?

(Aspoň na začátku.)

[Šansonierka si opět lehne a zaklepe nehty na přepážku]

Slyšíte mě? Slyšíte mě?

Ja.

Ale ty ne, mrně! Tamhleten. [Zabuší na stěnu]

[v polosnách] Co je?

ŠANSONIÉRKA Den je, den! [Pro sebe] Tak už vykukuje z těch černejch chuchvalců.

JIRÍ Kde jsem?

ŠANSONIÉRKA Na světě, zaplatpánbůh. [Pro sebe] Probírá se. Tak ty pijavice zabraly. Brr, to musí vypadat, když někomu dají na krk ty oslizlý nafouklý slimáky.

JIRÍ Kdo je tam?

ŠANSONIÉRKA To je fuk. Děvče. Holka, jestli chceš. Když už tady musím ležet, tak se chci s někým aspoň bavit. S mužským, a ne s těma děckama.

JIRÍ To jsem v těch konírnách?

ŠANSONIÉRKA V jakých konírnách? [Pro sebe] Chudáček, ještě blouzní.

JIRÍ V konírnách na dostihové dráze. V nemocnici pro cizí dělníky. Krankenhaus für Fremdarbeiter. Tam, co se zdechá.

ŠANSONIÉRKA Aha, to jsem nevěděla. Ale tam nejseš. Jseš v normálním špitále pro německý soukmenovce nebo spíš soukmenovkyně. Samý ženský a samý dětičky. A v přízemí jeden stařeček. A protože Pánbůh nebo Prozřetelnost nebo jak se to jmenuje ti drží palce, dostal ses sem taky ty a vedle na poschodí je jeden Holanďan a jeden Srb nebo cosi takovýho a nad náma prej včera přivezli taky jednoho Čecha. Tak ste tu čtyři nečistý rasy. Mezi samejma německejma ženskėjma a dětičkama a doktorama a sestřičkama. A tím stařečkem z přízemí.

JIRÍ
DÍTĚ VPRAVO
ŠANSONIÉRKA

[*namáhavě*] Jak to, že právě já?

Nečistý rasy maj černý vlasy!

Kuš ty tam! To ti nepovím. Asi bylo tam u vás plno a tady se s váma vycpaly díry. Náhoda. Štístko. Můžete si gratulovat, vy čtyři cizinci. Jídlo nám nosí z vojenského lazaretu za rohem. Bezvadný. Vykrmí vás jak husy. Jo, ty ještě nemůžeš polykat. Však se dočkáš. Sestřičky dobrý, zvláště ta blond, ta, co ti dávala na krk pijavice. To ty nevíš, ale ty si hled. Vrchní sestra stojí za ho-vor, ostrá jak břitva, pad jí muž, má na prstě jeho prsten. Měla si z něho raděj nechat udělat nový žuby!

JIRÍ

Husy a zuby. A konírny a dostihy. Husy mají dostihy a zuby. Pijavice mají prsteny. Holanďani a Češi mají koně a zuby a Srbi...

ŠANSONIÉRKA

Co to blábolíš?... Už je zas v těch černejch chuchvalcích...

[*Jiná rovina. Jiří vstane z lůžka a předstoupí, zahalen v přikrývku, na vysunutém místě*]

JIRÍ

Černé chuchvalce, hnědé chuchvalce, chobotnice nad městem, které se mění v trosky. Jedním chapadlem chytne jedno slovo a druhým chapadlem druhé.

A ta slova k sobě nepatří, a přeče

žijí v novém skupenství

podle zákonitostí chobotnic.

A lidé, co také nepatří k sobě,

také jsou smíchávání jako karty

a podle zákonů náhody

vrženi do společných kójí.

Tak slova rychleji zrají.

A lidé?

Černé chuchvalce, hnědé chuchvalce,

chobotnice nad městem, které se mění v trosky.

[*Jde zpět. Uléhá. Původní rovina*]

[*tluče na přepážku*] Je večer, vy tam! Už jste z toho venku? Co je?

ŠANSONIÉRKA
JIRÍ

ŠANSONIÉRKA
HOLANĎAN

JIRÍ

HOLANĎAN

JIRÍ

HOLANĎAN

JIRÍ

ŠANSONIÉRKA

JIRÍ

HOLANĎAN

ŠANSONIÉRKA

Večer je. Dobrý večer. Dali vedle vás toho Holanďana. V rámci sblížování národů.

[*lámavě*] Kamerad, gut?

Gut. Už je mi dobře.

[*šeptem, aby dívka neslyšela*] Ales šajse?

Jo, stojí to s nima za tentononc.

[*šeptá dál*] Bald — kríg — kaput? Kríg fuč?

Jo, doufejme, že brzo.

Šeptejte si tam, co chcete, ale vězte, že čtvrtá hlava bdí. Dítě — naděje národa!

Aha. — Du, Holländer, gute Nacht!

Gute Nacht, Kamerad!

S tím toho moc nenamluvíš! Holanďani jsou náramně skoupi na slovo, to už jsem poznala... Tak už je ti líp, to jsem ráda. U mě to asi záskrt nebude jak u tebe, pozejtří se to ukáže. A pak zas naladím hlas jako Zarah Leander, zatvářím se nevinně i rozkochaně, nadějně i zklamaně, prohnaně i nepřístupně — všecko najednou! — a naši chrabří vojíni budou celí naměkko.

Nerozumím. Nemáte horečku tedka vy?

Náhodou ne. Copak jsem ti neřekla, co mám za živobyťi?

Ne.

Jsem hojivá rosa. Nerozumíš? Sen o štěstí — na smradlavech kavalcích! Luzná víla z anno dazumal a garantovaná ukázka toho, co bude po konečném vítězství: prdelkatí andělíčci nad manželskými postelemi, břízky a obláček, jednou tejdně zakázaný ovoce v nějakým pajzlu nebo tak, v neděli odpoledne řádně řízný pivo, protože říznost musí bejt... zkrátka selanka. A všecko v jednom, všecko v jediný konzervě. Ale nemysli si, že takovejma konzervama nějak plejtváme. Oho! Já jsem taky na přiděl! Jednou za čtrnáct dní — při nejlepším — a samozřejmě jen pro vzorný vojáky. Ulejšáci a podezřelá chamrad musí snít jen tak z vody, bez přímý inšpirace.

Já nevím, co myslíte.

JIRÍ

ŠANSONIÉRKA

Jezdím prostě po kasárnách a vojenskejch táborech a zpívám. Jsem povolená norma erotiky, výstřih o kapánek hlubší, než si smí německá žena dovolit, trochu nebo spíš hodně víc nalíčená, trochu dvojsmyslná — všecko trošičku přechuhuje předpisy...

JIRÍ
ŠANSONIÉRKA

[Pomlka]
Co mlčíš? Snad jsem ti nenabourala ilúze?

A to — — — jenom zpíváte?

Podívejte se, pane, mravokárce mi dělat nebudete. Na to mi stačí rodná matička. Ale jestli to chceš vědět, tak někdy vážně **jen** zpívám. Ale jindá jdou chra-
bři vojíni spat a mnohem chrabřejší oficíři si s oblíbenou šansoniérkou posedí
a popijí, jede se do privátu, děvčata se cestou přiberou. Znáš hru na fanty?

JIRÍ
ŠANSONIÉRKA

Znám. To se u nás taky hraje.

Ale určitě ne na vyšší, ba na nejvyšší úrovni. My to s pány důstojníky hrajem
tak, že fanty směji bejt jen součástí oděvu... Žasneš, co? Na konci hry už pak
většinou není co dát. Ale to už vobyčejně stojí na stole baterie vypitejch lahví,
takže konec tý hry jsem nikdy příliš přesně nezachytila. Nebo jsou taky jiný po-
dobný hry...

DÍTĚ NALEVO
ŠANSONIÉRKA

[křičí ze sna] Mami, už jede! Chytni ho! Ne, ne.

[chlácholivě] No tak, spinkej, maminka přijde, no tak, no... [Dítě se za vzlyko-
tu utíší. Pomlka]

JIRÍ
ŠANSONIÉRKA

Vždycky jsem si myslil, že takové jak vy mi musí být nesympatické. Už proto,
že — — — já nevím, jak vám to vysvětlit, jsme zkrátka jiný národ, vaše voj-
sko nás obsadilo, my jsme tu vlastně na nucené práci, rozumíte — — —

Se mnou můžete mluvit vtevřeně. A děkuju za poklonu, nepřeslechla jsem...
To se ví, že nás nemůžete mít rádi. Ale co mám dělat? Mám na sebe navlíknout
šedivej mundúr a jít s jinejma holkama na venkov kydat hnůj? Možná že by to
bylo lepší, ale když už jsem jednou začala — s tím zpíváním... Teďka si říkáš:
bude mi tu brečet jak stará — toto — — — ale copak já jsem stará? A toto snad
taky ne — — — [Pomlka]

[Ozve se siréna. Vzápětí vběhne do místnosti světlovlasá mladá ošetřovatelka,
přehodí dítěti, dívce a Holand'anovi přes ramena příkrývku a vede je jednotti-
vě ke dveřím. Potom se obrátí k Jiřimu]

OŠETŘOVATELKA

Co s vámi? Seženu někoho a přijdeme pro vás s nosítky. Snad to zatím ne-
začne.

JIRÍ
OŠETŘOVATELKA

Nechodte. Zůstanu tady nahoře sám. To nevadí.
Je to zakázáno.

JIRÍ
OŠETŘOVATELKA

I pro cizince?
[přistoupí blíž] Dělán rozdily?

[Ozvou se vzdálené detonace. Ošetřovatelka si sedne na lůžko. Bližší detonace.
Tma]

[Na vysunutém místě v popředí nyní stojí, už elegantně oblečena, šansoniérka
a zpívá svůj]

Cynický song

1

Že prý se sluší nezvedat svou sukni příliš
a taky, když se někdy zmýlíš,
sypat si popel na hlavičku.

Tohleto nepřiléhá k mému tričku —
a tak to teda neudělám!

Že prý se sluší jménem morálnosti
žrát místo kaviáru kosti,
dávat si zámeček na hubičku.

To je jen kuvíkání černých sýček —
a tak to teda neudělám!

A kdo mě kárat hodlá, že jsem cynická,
rač obrátit se na dobu!

Až doba bude jednou méně nelidská
a nebude na mne převracet jistou nádobu,
pak se mi třeba uráčí
bejt jinačí.

Anebo třeba taky ne.

2

Že prý se sluší obcovat jen s jedním mužem
a taky k tomu nevinout se úže,
než káže zákon pánů velebníků.

Ty řeči podobají se pingpongovému míčku —
a tak to teda neudělám!

Že prý se sluší, aby kdo příliš chlastá

a miluje a tak dál a tak dál a basta,
si sežral vždycky sám svou vlastní polívčičku.
Tohleto teda přílehá k mému tričku —
a tak to teda udělám!

A kdo mě kárat hodlá, že jsem cynická,
rač obrátit se na dobu!
Až doba bude jednou méně nelidská
a nebude na mne převracet jistou nádobu,
pak se mi třeba uráčí
bejt jinačí.
Anebo třeba taky ne!

*[Za plného osvětlení na scéně se dívka vrací do své kóje, a zatímco si rovná do
kufříku své věci, rozmlouvá naposledy s Jiřím]*

ŠANSONIÉRKA

Tak vidíš, opravdu to záskrt nebyl, byla to jen angína. Půjdu zas rozdávat vo-
jáčkům cukerin svýho hlasu. Dávno jsem si tak nepopovídala. Adresu máš, čí-
slo telefonu taky, jestli ovšem nebudou zas linky na cimprcampr. Ozvi se, až
odsud vyjdeš.

JIŘÍ

ŠANSONIÉRKA

To myslíš vážně?

Koukej, zvat se nechám, ale sama zvu jen málokdy, na mou duši, jestli nějakou
mám.

JIŘÍ

ŠANSONIÉRKA

Děkuji za laskavost vůči nemocnému konverzačnímu partnerovi nižší rasy
z nemocnice, která by jinak bývala nudná! Je to tak? Ale pravdu.

Kašlu na tyhle kecý. Chrabřejch hrdinů mám po krk. Aspoň se kouknu, jak vy-
padáš. Osmačtyřicet hodin jsem si s tebou povídala, tak abych vlastně viděla,
jestli máš nos na svém místě. Když si s tebou dávám sama vod sebe rande...

*[Sundává si boty a leze na postel, staví se na špičky, aby viděla přes přepážku,
pak pomalu sleze, obuje se a bere si své věci]*

ŠANSONIÉRKA

[Klepne do jedné přepážky] Nazdar, maličkej! *[Zvolá ke stropu]* Ahoj, Holan-
dane! *[Klepne do druhé přepážky]* Na shledanou, Jiří! *[Pak na odchodu zpívá]*

Pisničku jen tak pro ucho

Když jdeš v mraku chloroformu ze špitálu domů,
v obavách, zda doma vůbec ještě domov máš,

ber to bez klení a láteření, u sta hromů,
nejlíp uděláš, když si zazpíváš na kuráž:

Pánové,
žádný strachy,
že vám vlasy hrůzou vstanou!
Nehodlám vás obtěžovat v snách.
Říkám jenom: na shledanou —
třeba v ruinách!

13

Krajina nedaleko Berlína

*V krajině Marky braniborské leží jak na bojišti porůznu na zemi mužská těla: Zdeněk, Pepík, Rudolf,
Jaroušek, teolog, příručí, holič, cestář. Je začátek léta 1944. Po dlouhém tichu
ZDENĚK* *[pomalu]* Krajina tu stojí taky za hovno. *[Mrští blokem na kreslení a tužkou kus
od sebe. Pomlka]*

PEPÍK

Žádný kopeček, samej písek.

RUDOLF

Ale borovice jsou hezký.

ZDENĚK

Ještě začni básnit, zrzavej!

CESTÁŘ

Jako Jiří. *[Pomlka]* Copak píše?

PEPÍK

Že má srdce jako kus bláta a jakousi obrnu. Že je sice doma, ale jako by byl
s náma. Že se toho nemůže zbavit.

ZDENĚK

Ten už se sem nevrátí, dostal se z toho! — Himfix! Kdyby věděl, jak mu zá-
vidím!

[Po straně, už v „civilu“, se objeví komentující Jiří]

JIŘÍ

Kousal by jehličí,

jak se mu chce domů.

Když ostatním bylo do breku,

držel je nad vodou

a pouštěl lodičky žertů.

Teď je jak hručka sypké hlíny,

JAROUŠEK
ZDENĚK

PŘÍRUČÍ
ZDENĚK
PŘÍRUČÍ

ZDENĚK
RUDOLF

PEPÍK
JAROUŠEK
ZDENĚK
RUDOLF
ZDENĚK

RUDOLF
PEPÍK
PŘÍRUČÍ
ZDENĚK
PEPÍK
ZDENĚK
PŘÍRUČÍ
ZDENĚK
PEPÍK

PŘÍRUČÍ
PEPÍK

písačité hlíny kolem Berlína,
v obrovité ruce stýskání.
Když svítí slunce, je to nejhorší.
[dobrácky] Máš kreslit, malovat v každé volné chvíli.
Jak můžu kreslit, malovat, když všechna ta zvěrstva kolem nás jsou stokrát horší
než nejšílenější fantasmagorie, jaký kdy byly namalovány! Nemůžu zkrátka!
Jsem v totálním srabu!
Čet jsem někde, sakra kde...
V rodokapsu?
To je jedno. Čet jsem, že umělec, když se moc trápí, tak že to prospívá jeho
kumštu, nebo tak nějak.
Tak si ten kumšt strč za klobouk.
Kdybys řek slušně, bez jedovatosti dolmečovi, tak by ti dovolenou vyběhal,
Zdeňku. Máš nárok.
Začíná si hledat alibi.
Já mu o to řeknu, nic jsem mu nikdy neudělal, tak co.
Nic! Nikomu nepolezu do zadku. A takovému právě ne.
Nebo nás za ním půjde víc.
Zrzavou protekcí nepotřebuju. Vzpomínej na svou krásku doma a mě nech na
pokoji.
[beze slova vstane a odejde. Pomlka]
Tos teda říkat neměl!
Páni! A tohleto má být enšpígl našeho lágru! Pf. Ženská s migrénou!
Proč jsem to neměl říkat?
Copak nevíš, že měl Židovku?
No a?
Totální zatmění mozku. Dříve samý šprým, dneska ani rým.
To je ale pitomá říkanka.
Myslíš, že v létě čtyřiačtyřicet je židovské děvče ještě v protektorátě a píše si
s klukem v rajchu?
Usnuly mu kolečka.
Možná že už je z ní tohle *[zvedne hrst písku]* nebo obláček...

ZDENĚK
PŘÍRUČÍ
CESTÁŘ
ZDENĚK
JAROUŠEK

CESTÁŘ

ZDENĚK
PEPÍK
JAROUŠEK
HOLIČ
JAROUŠEK
HOLIČ
PEPÍK
HOLIČ
PŘÍRUČÍ
HOLIČ
ZDENĚK

PŘÍRUČÍ

[komentuje na straně]
Odjakživa
připomínala oblaka tváře
a ne jeden chlapec
v nich nalezl i tělo nedosažitelné milenky.
Ale nyní
připomíná tváře a těla
už pouhý proužek dýmu nad obzorem.
Nezměrné
jsou nebeské hřbitovy.
[Pomlka]
Teda kdy se ti smradí vylodí! Čekáme na to nevimjak dlouho.
Ty bys rád s Marií, já vím, a ona ne a ne...
Zahejbá? S lajtnantem?
[po něm němě hodí větví]
[chlácholivě] Ale vždyt ona ho jen tak hecuje!
[Pomlka]
Páni, že nás ale ubejvá! Já jsem zvědavej, kolik se nás z týchle party dočká tady
konce.
Předsmrtný úvahy.
Vylodit by se sakra už mohli.
A kdo ví, jaké ty konce budou doma...
Jste samý sýčkové. Namydlit, rozkvedlat, oholit!
Koho?
Vás.
Ale Jírka měl štěstí. Ta nemocnice už nestojí. A do krytu ho nenosili.
Sakra, kde jsou ty holky?
[horlivě] To víte, že přišel nověj ženskej přísun? Ročník dvacet čtyři.
Hezký?
[jízlivě] Český. *[Dlouhá pomlka]*
[Konečně se objeví Marie a Eliška. Vyjeknou, když uvidí nehybně ležící těla]
Co jste si myslely?

MARIE
PŘÍRUČÍ
MARIE

Že si hrajete na Šejkspíra.

Co je to?

Hora nedaleko Berlína. Tři a půl metru nad mořem.

[Marie všechny obchází, když přijde k teologovi, zarazí se]

Co je s tímhle?

MARIE
HOLIČ
PEPÍK
MARIE
PEPÍK
ELIŠKA
PŘÍRUČÍ
HOLIČ
ZDENĚK

[vstane a skloní se k teologovi] Teda — ten je namol! Čuchněte si, kluci!

Mně to bylo hned divný, proč si tak odsedá.

Kde to bere?

Jo náš páter je významný šmelinář.

A to tady tak ležíte jak dřeva?

Bavíme se, slečno.

A hlavně brečtíme. V tom vyniká známý šprýmař našeho lágru.

[předstoupí a zpívá]

Žalm o velikém srabu

1

Kdo jednou navykl si dělat lidem šaška
a pak z toho vylitne jak auto ze zatáčky,
tomu snad zbývá opravdu už jen ta flaška
nebo jak blb si může na nebi počítat ptáčky.

Ó běda, jedenkrát

musí maska dolů!

Až u prázdného stolu

se pozná, že měl jedlík hlad.

Co z toho vyplývá?

Naučení řádné:

Tam, kde nic horkého není,

nic nevychladne.

MARIE

[zpívá druhou sloku]

2

Kdo ovšem zvykl si, že vše je velká fraška,
musí počítat s tím, že bude někdy sedět plačky,

PŘÍRUČÍ
TEOLOG

PEPÍK
TEOLOG

PŘÍRUČÍ
TEOLOG

ZDENĚK
[Odběhne. Marie vstane, jako by se za ním chtěla rozběhnout, pak však jen mlčky za ním hledí. Tma]

když zcela prázdná bude jeho patronaška
na vtipná sídla a legrační připínáčky.

Ó běda, jedenkrát

musí maska dolů!

Až u prázdného stolu

se pozná, že měl jedlík hlad.

Co z toho vyplývá?

Naučení řádné:

Tam, kde nic horkého není,

nic nevychladne.

[Pomilka. Pak se ozve hukot bombardérů. Letí vysoko]

Těch je aspoň dvě stě. Počítejte!

[se probere, vstane a v podroušení spustí těžkým jazykem jako v dobách svých teologických studií] I pravil Ježíš: „A hvězdy nebeské budou padat a moci, které jsou na nebi, pohnou se.“

Ale ty už budeš totálně zalkoholizovaný, zkarbanizovaný a zbordelizovaný.

„I žádal nasytiti břicho své mlátem, kteréž svině jedly, ale žádný nedával jemu.“

Na to ty si stěžovat nemůžeš!

„A kroupy veliké jako centnéřové přšely s nebe na lidi. I rouhali se Bohu lidé pro ránu těch krup; neboť velmi veliká byla ta jejich rána.“ *[Opět se zhroutí]*

Krucihimlhergotfix, já se tady zblázním!

Atentát

(možno improvizovat)

Dvanáctičlenná skupina se moří s obrovskou bednou. Rudolf, Pepík, teolog, příručí, hráč, cestář, holič a Jaroušek; dále jeden Rus, jeden Dán a dva Francouzi. Rytmus: „Hej — rup!“ — „Hej — rup!“ V pozadí pravidelně přecházejí obrovité holínky. Přiběhne uřícený Zdeněk

ZDENĚK *[sova dechu popadaje]* Kluci, tak Áda prý — — — *[Naznačí, že Hitler byl od-bouchnut nebo pověšen. Všichni strnou. Holínky přestanou přecházet]*

PODSADITÝ MUŽ *[v publiku, uprostřed řady, vykřikne]* Ale ne, takhle to nemůžete hrát, to se musí udělat docela jinak, bez toho výkřiku, diskrétně, v polotónech. Musíte mluvit málo, a když, tak pokud možná o něčem jiném, než co chcete hrát. Psychologicky na to musíte jít!

PEPÍK Aha, à la Čechov!

PODSADITÝ PÁN Novodobě ovšem, novodobě. Polyekran není? Ne? To je škoda! Já jsem náhodou taky byl v Německu, když tam v červenci čtyřicet čtyři přišla zpráva o atentátu na Hitlera! Jsem sice jen ochotník, ale měl bych představu, jak to udělat!

ZDENĚK *[rozpačitě]* Tak pojdte k nám sem nahoru a dáme to dohromady podle vašich rad. Snad to půjde i bez polyekranu. Iniciativě se meze nekladou. Žádný učený z nebe nespádl. Komu není — zkrátka výměna zkušeností. Jen se neostýchejte, ředitelství vám ochotně vyplatí honorář.

PEPÍK Chacha.

ZDENĚK *[Podsaditý muž se prodere řadou, vystoupí na jeviště a s výmluvnými gesty rozmlouvá s herci. Jazz zatím hraje směs na zparodované motivy nacistických písní]* Tak dobrá, zkusíme to, ale musíte nám napovídat!

PODSADITÝ MUŽ *[Scéna začíná znovu: Všichni vlečou obrovskou bednu. Konečně ji položí]*

[napovídá] Za scénou je slyšet pochod! Všichni naslouchají!

[Všichni psychologicky naslouchají]

TEOLOG Už jde.

PODSADITÝ MUŽ *[napovídá]* Pauza!

[Vběhne Zdeněk, hned se však zarazí a s ukázněnou mnohovýznamností se rozhlíží]

RUDOLF Copak?

PODSADITÝ MUŽ *[napovídá]* Pauza!

RUDOLF Co je?

ZDENĚK Nic...

PODSADITÝ MUŽ *[napovídá]* Dlouhá pauza!

[Pak Zdeněk něco šeptá Rudolfovi do ucha]

RUDOLF *[s hrůzou]* To není pravda!

ZDENĚK Na mou duši. Tak to končí.

TEOLOG Stejně je to jedno.

JAROUŠEK Co se stalo?

PEPÍK Co? Mluvte rychle! Co je!

ZDENĚK *[pomalu]* Právě byl... *[Diskrétní gesto]*

PŘÍRUČÍ Já věděl, já věděl...

CESTÁŘ Mám toho už akorát... Tarara, chasníku, sedím na patníku!

TEOLOG Jestli není všechno jedno!

PODSADITÝ MUŽ *[napovídá]* Středně dlouhá pauza!

PEPÍK Ó, jak ta hudba hraje. Odcházejí, jdou pryč, a jeden odešel navždy, docela navždy. Nechali nás tu samy, bez pomoci, opuštěné...

PODSADITÝ MUŽ *[napovídá]* To už ne!

SUCHÝ MUŽ *[v publiku]* Dovolte, prosím, ať to bylo, jak to bylo, polotóny, nepolotóny, já jsem totálně nasazený nebyl, ale myslím, že je nutno věc správně postavit. Je třeba ukázat hrdinství našich chlapců, jejich vůli k svržení nacistické moci — a také jazyk této scény by měl být mnohem vznosnější...

ZDENĚK Prosím, jak vidíte, rádi vyhovíme. Račte jít rovnou k nám nahoru, jen se nebojte, vysvětlíte nám to blíže a my to hned uvedeme ve skutek.

[Suchý muž jde na jeviště a s uvážlivými gesty rozmlouvá s herci, chodí od jednoho k druhému a aranžuje skupiny. Jazz hraje vznosné melodie na motivy z Richarda Wagnera. Pak začíná scéna nanovo]

ZDENĚK Dělníci, přátelé! Už Adolf Hitler mrtev jest — — — *[naznačí rozmáchně zánik]*

VŠICHNI Hurá!

RUDOLF *[vyleze na bednu]*

DOLMEČ
RUDOLF

A nyní nastává ta chvíle,
otřesná, mohutná, jakož i mocná,
kdy svrhnem jho, jež rdouší naši šíji.
Je zakrouceno hrdlo. Konec — ha!
Nepřítel udolán. A převelebně
se duha klene, ptáci sladce pění,
jas rozlévá se nad vší zemí.

Ale snad měli bychom vyčkat jistých pokynů...
Pryč s hnusným patolízalem a zrádcem!

[Dolmeč je sražen k zemi. Vtom zezadu přibíhá felák s puškou. Než se nadá, je odzbrojen, hráč ho zastřelí, dolmeče také, a zatímco se sbíhají nadšení dělníci rozličných národností a tvoří živý obraz, jakousi pyramidu vítězství, pokračuje herec v řečnění]

RUDOLF

Hle, na prach zdupán leží tady tyran,
nezbude z něho nic, ó, zhola nic,
zem bude zcela, navždy očištěna
od hrůz a bezuzdného vandalství
a my se pozvedáme výš a výš a výš...

ZDENĚK

[ho přeruší] Tak výš už to snad nejde, vždyt se zas taky nějak musíme dostat dolů! Jak už to vypadá, tak půjde asi těžko navěsit na to, co na tomto místě chceme říci, roucho nějakého přitažlivého děje. Dovolíte nám tedy, abychom prostě řekli, co jsme tehdy cítili... Tak ještě jednou od začátku obrazu!

[Dvanáctičlenná skupina se moří s nakládáním obrovské bedny. Rytmus: „Hej — rup!“ — „Hej — rup!“ V pozadí pravidelně přecházejí obrovité holínky. Přiběhne určený Zdeněk]

ZDENĚK

[sotva dechu popadaje] Kluci, tak Áda pryč — — —

[Naznačí, že byl odbouchnut nebo pověšen. Všichni strnou. Holínky přestanou přecházet. Významuplná pomlka... Pak se opět vše rozběhne: holínky přecházejí, skupina se moří s bednou, po straně se objeví „v civilu“ Jiří]

JIŘÍ

Naděje se najednou neuvěřitelně přiblížila.

To, co podle špendlíků na mapách
mělo trvat ještě měsíce, ne-li léta,

RUDOLF

je už snad tu.
To, v co nikdo už po léta nedoufal
— že by snad v samotném lůně arcidáblově
se našel odbojník —
dostává najednou obrysy.

Domů.

Svoboda.

Život.

Ta slova, ve své vzdálenosti tak mlhavá,
cítili najednou na omak.

Jejich pleť, jejich vůni a chuť.

[Ze skupiny pracujících vystoupí Rudolf]

Ale všechno jen **snad**.

Snad se to podařilo.

Snad se vrátíme.

Snad zůstanem všichni naživu,

snad doma a snad zde.

Nic se nezměnilo, holínky chodí stále,
stále jsme za drátěnými keři.

[Ze skupiny se odpojí Pepík]

Snad ještě vyrazí sen o partyzánském životě,
který byl hluboko v mnohém z nás.

Jehličí a rosa

a slyšet, když se láme jediná větvička.

Pavučiny v trávě záhy zrána,

když slunce jde zešikma.

Za nocí do vesnic a k ránu zpátky,

vždy zpátky do lesů.

[Další tři verše vykřiknou Jaroušek, příručí a cestář, aniž se odpojí od skupiny, aniž přeruší práci]

V každém spí pomsta.

Za zkurvená léta.

JAROUŠEK
PŘÍRUČÍ

CESTÁŘ
RUDOLF

Za matku.
V každém.

Tehdy, v červenci 1944, jsme zrychleně proběhli
svými životy, nazpět
a dopředu, hlavně dopředu.

*[Ke skupině přistoupí pomalým krokem německý parták a pošeptá něco Zdeň-
kovi]*

ZDENĚK

Nakrátko. Čas se nedal předhonorit.
Země měla pohlit ještě statisíce mrtvých.
Pece měly dýmat dál.

RUDOLF

Opět jsme byli pápěřím v písku,
pracně utkané sítě
zpřetrhány.

PEPÍK

Ti, kdo se pozvedli,
ztroskotali.

Byla to jen hrstka
a byli to lidé malých a starých a sobeckých cílů.
Nepočítali s mnohamilionovou armádou cizích dělníků v německé zemi,
nepočítali
s námi.

NĚMECKÝ PARTÁK A s námi.

[Holínky zrychlí rytmus, jejich dupot vše přehluší]

3. opona-mapa: Evropa v srpnu 1944 — po invazi

Výslech

*Obrovité vyleštěné holínky. Zády k hledišti pětice v pracovním obleku a dřevácích; Rudolf, Pepík,
Zdeněk, Dán a Francouz. Mezi holínkami a touto pětici pobíhá dolmeč, který v této scéně již pozbyl
své dřívější říznosti a snaží se „probruslit“*

HOLÍNKY

[spustí hatmatilku]

DOLMEČ

Pan major se táže: kdo z vás odbrzdil na vlečce vagony, takže se daly do pohy-
bu a mohly vykolejit?

RUDOLF

Byli jsme v dílně, copak máme oči na zádech?

FRANCOUZ

Nix vajs!

PEPÍK

[tišeji] Nenech nás v tom, dolmeči, to ti povídám, nebo přijdeš náhodou k úrazu.
Je nás na tebe dvě stě, s Holandanama a Francouzama pět set!

HOLÍNKY

[řvou]

DOLMEČ

[se obrátí k holínkám a snaží se něco vysvětlovat]

HOLÍNKY

[řvou]

DOLMEČ

Máte se přiznat. Pan major ztrácí trpělivost!

ZDENĚK

Řekni, že se přece nevykolejily. Je nesmysl trestat za něco, co se nestalo, ale
co se jen mohlo stát!

DOLMEČ

[zprostředkovává]

HOLÍNKY

[řvou]

DOLMEČ

Pan major praví: Kdyby se vykolejily, tak by se s vámi vůbec nezdržoval
a všech pět by šlo tiše tam, kam patří.

HOLÍNKY

[řvou]

DOLMEČ

Pan major žádá, aby ten, kdo pracuje nejbliž dveří, vystoupil z řady. *[Polohla-
sem]* Nedá se nic dělat, je hrozně rozvzteklý.

RUDOLF

[předstoupí]

HOLÍNKY

[řvou]

DOLMEČ

Pan major se táže, zdali Francouz a Dán dělali odjakživa ve vaší partě?

PEPÍK

Odjakživa ne, ale už dost dlouho.

DOLMEČ

[tlumočí]

HOLÍNKY

[řvou]

DOLMEČ

Napříště se bude míšení dělníků rozličných národností zamezovat. Práví pan major.

ZDENĚK

[polohlasem] Na to už je teď pozdě!

HOLÍNKY

[řvou]

DOLMEČ

[zajímavě Rudolfovi] Pan major se táže, zdali víš, co je to kárný tábor.

RUDOLF

[přikývne]

DOLMEČ

Tak tam prý se dostaneš, když neřekneš, kdo to udělal.

RUDOLF

Copak to můžu vědět? Z nás nikdo! Mám si někoho vymyslet?

ZDENĚK

[tiše] Netop ho! Řekni zkrátka, že to nejde zjistit a že je to lapálie. Dělej něco, smrade, dokud je čas.

DOLMEČ

[se kroutí před holínkami]

HOLÍNKY

[řvou, dlouho]

DOLMEČ

Pan major praví, že by měl právo vás na místě odstřelit, ale že je humánní a nepoužije práva samosoudu. Je také zapotřebí všech schopných rukou, neboť nepřítel je blízko a nasazení zázračných zbraní přijde třeba až v poslední chvíli. Přesto, už z exemplárních důvodů, aby si napříště nikdo nic nedovoloval, tvá pan major na potrestání. Počítá do dvanácti.

HOLÍNKY

[dvanáctkrát dupnou. Po dvanáctém dupnutí holínky zařvou]

DOLMEČ

[napůl omluvně Rudolfovi] Kárný tábor. Pochopte, nedalo se víc dělat. A vy čtyři budete přeřazeni na odklizení mrtvých.

[Tma]

16

Nad mrtvým kamarádem

Na téměř místě stojí nyní z pěti jen čtyři. Rudolf (herec) chybí. Čtveřice hledí do pomyslné jámy.

Po straně vystoupí Jiří

JIŘÍ

Stojí nad mrtvým kamarádem.

Jednou provždy.

Je slyšet, jak hroudy hlíny

duní na rakvi, jak duní na rakvi,

jednou provždy!

Ačkoliv smrt sáhla rovnou mezi ně,
dosud to zcela nechápou. Znají to slovo,
viděli zasypané sklepy,

vytahovali ze sutin

mrtvé ženy a děti,

ale pozvolna teprve poznávají to vyplenění,

ty vyrvané kořínky, ten pocit prázdna,

které se nezaplňují a které narůstá

každou další smrtí.

Stojí nad mrtvým kamarádem.

Jejich mlčení je plné zmatku.

Kdyby směli mluvit, řekli by,

že zemřel zbytečně.

Že byl stejně mlád jak oni,

ale že čin mu vyšel vstříc

blíže než jim.

Zítřka nebo pozítří se snad dozví jedna dívka
ve vzdáleném městě,

že její chlapec byl „zastřelen na útěku“.

Stojí nad mrtvým kamarádem a myslí na tuto dívku.

Ale pak náhle vědí, že tato dívka

nosila na prsou žlutou hvězdu

a že už možná není. Ba zcela jistě není.

A přesto:

Její žal,

byť zcela neskutečný, je jim bližší

než jejich vlastní bolest

ve městě stálého umírání,

v zemi hromadných smrtí.

Stojí nad mrtvým kamarádem a chtěli by

mít chladně a přesně myslící mozek,

jenž z nemnohých možností
určí tu jednu jediné možnou,
aby přestali být trpnými nástroji,
jejichž jediným bojem
je želví boj zdržování a průtahů.
Jaký to boj loudat se
a udělat za měsíc
práci jednoho týdne!
říkají si.
Jaké to rozdrobování sil,
jaká to hra s trpělivostí, jež nedorostla našim rokům!
říkají si,
stojece nad mrtvým kamarádem.
A ptají se, po tisíci se ptají:
Jak prorazit hustou síť
obepínající každého
v zemi největších géniů
a největších zrůd.
Nad hlavou neslyšet ptáka.
Jen na obzoru cosi bzučí
v předtuše ohnivé noci.
Stojí nad mrtvým kamarádem.
Jednou provždy.
Je slyšet, jak hroudy hlíny
duní na rakvi, jak duní na rakvi,
jednou provždy!

[Během posledních veršů vyjde ze zadu německý parťák, s rozpačitými pohyby se motá a ohlíží se, pak si sundá čepici a stoupne si mezi Zdeňka, Pepíka, Dána a Francouze jako chybějící pátý]

Odklizování mrtvých

Pepík se Zdeňkem a Dán s Francouzem přenášejí z jedné strany na druhou bedny. V pozadí pravidelně přecházejí obrovitě holínky; když obě dvojice příliš otálejí, dupou

ZDENĚK

[si zpívá]

A už se nehouká,

už je to furt.

A už se nehouká,

už je to furt.

PEPÍK

[chytne Zdeňka za rukáv, zděšeně] Koukej!

[V pozadí je vidět „idiota“. Dívá se do zrcátka a češe si vlasy ostříhané dohola. Pak povyskočí a zašteká a zavýje]

ZDENĚK

[kroučí hlavou] Ten se z toho teda zbláznil. Simulovat ještě za pět minut dvanáct — — — ne, vyloučeno. [„Idiot“ zmizí] Sakra!
[Zdeňěk uchopí cihlu, jako by ji chtěl hodit na holínky. Pepík ho zadrží. Pracují chvíli němě. Pak začne Pepík zpívat, o poznání smutněji]

PEPÍK

A už se nehouká,

nikdo se nekouká,

kdo do nás zatlouká

hák.

ZDENĚK

Nějaké zprávy chci vědět, zprávy patentovaného odborníka na nordickou lest!

PEPÍK

Prosím. Zcela zaručené. Od vysokých pohlavárů.

ZDENĚK

[s úsměvem] Slyšel na hajzlu? Tváře neviděl, hlas nepovědomý?

PEPÍK

Hajzl, jak víš, už nestojí, a po pramenech se už dneska nepátrá.

ZDENĚK

Tak do toho.

PEPÍK

Rusové překročili Odru.

ZDENĚK

To není latrina, to je určité fakt. Trošku fantazie.

PEPÍK

Na Baltu u Rujany kotví spousta parníků Mezinárodního červeného kříže a převáží lidi do Švédska.

ZDENĚK

Dobrý, poplujem.

PEPÍK

Göring uzavřel separátní mír s Anglií a Amerikou a půjdou teď společně proti Sovětskému svazu.

ZDENĚK
PEPÍK
ZDENĚK
PEPÍK

Bibý. Nešif.

Hitlerovi dávají jeho sekretáři číst už jen starý noviny!

Bezvadný.

Esesáci jsou převlečený sovětský parašutisti. Už jsme vlastně osvobození a ani o tom nevíme.

ZDENĚK

To je číslo!

[S obrovskou bednou na hlavě se k nim blíží mlčenlivý německý dělník. Zdeněk a Pepík si stoupnou před něho a s výhružným úsměvem mluví]

PEPÍK

Ty chlape jeden, nerozumíš nám, ale věz, že už tě brzo pověsíme. Dva roky ta dy vedle nás chodíš, slova neřekneš!

ZDENĚK

Kdo ví, co máš na svědomí, ty křížalo hákovitá! Vyber si lucernu. Nebo doufáš, že na tebe ještě spadne nějaká milosrdná puma?

[Mlčenlivý německý dělník se před nimi pod svou bednou viditelně sesypává a náhle promluví lámanou češtinou]

MLČENLIVÝ NĚMECKÝ DĚLNÍK Phány, ja tóbrý. Štycky sympatisiert. Ja pšisahat. Móje tuše.

[Odejde, celý rozechvělý]

PEPÍK

On rozumí česky, člověče! *[Oba stojí oněmělí]*

ZDENĚK

[pomalu] Ale nacík nebude, to by to už na nás dávno všecko řek.

PEPÍK

Opatrník nebo posera, jinak by byl otevřel hubu už dřív.

ZDENĚK

Ale je to škola, co?

[Holínky zadupou, vzápětí se ozve z dálky krátce hatmatilka (naposled)]

ZDENĚK

[komentuje na půl huby vývody hatmatilky] Ve zbožném obdivu je nám ještě dovoleno postát a vyslechnout rady a rozkazy nesmrtečných fúhrerů... Letáky pálit, povinně, pokud možná s projevem. Prima, budem řečnit!... Stařečci a dětičky do zbraně, s těma to vyhrajou... Do posledního muže. Samozřejmě! Do posledního blbého muže... Odplata. Jistěže vám to splatíme... Zázračné zbraně. Až naprší...

[Zpívá]

Á-men.

PEPÍK

A tedka do toho.

[Mrkne na Dána. Ten kývne. V následujícím výjevu přenášejí obě dvojice na nosítkách pro mrtvé čtyři bezvládné postavy — vyklopí je a narovnají vedle

sebe. K tomuto truchlivému počínání zpívají Zdeněk i Dán střídavě veselé pověky jako]

Co naděláme,

už je s nima ámen...

Mají to odbytý,

ale ne ty a ty...

A už se nehouká,

už je to furt...

V bývalým městě Berlíně

je prachu jako ve mlýně...

Ve městě jménem Brno

se sype z nebe zrno...

A také na Kodaň

Bůh uvalil daň... *[apod., co možná stupidně]*

[Když jsou čtyři postavy vedle sebe narovnány, obě dvojice se zastaví]

[s pózou pohřebního řečníka] Drahé mrtvoly — — — na můj povel: Vztyk!

[Postavy vstanou, protahují se a smějí. Jsou to: Marie, Eliška, Francouzka a Jaroušek]

ZDENĚK

Jste z toho venku a teď plavte, plavte! A rychle!

ZDENĚK

Celou fabriku takhle vystěhovat nemůžem, to snad laskavě uznáte!

PEPÍK

Mrtvoly dnes už nikdo nepočítá.

MARIE

Já vím, ale nás ještě počítají.

ZDENĚK

Zkuste to, pojdte s náma.

MARIE

Nejde to — — — honili by nás a odnesli byste to i vy. Na shledanou. Za dva za tři týdny počítám.

ZDENĚK

[Rozpaky loučení, pak Marie, Eliška, Francouzka a Jaroušek odejdou]

JIŘÍ

[po straně]

Čas nesčetného loučení

vyrývá své brázdy.

Ze zbytků továren uprostřed trosek

se nesmí už odcházet.

Vyrábějí se tam

kolečka pro neskutečno,
hřídele pro zdání.

Obrábí se tam
nicota.

ZDENĚK

Tak jsme tu zkysli, kamaráde. Já jsem to vždycky věděl, že se odsud dřív nedostanu. Hned jak si na mě dolmeč zasedl.

PEPÍK

Kde vůbec je? Neviděl jsem ho už aspoň tejden.

ZDENĚK

Asi truchlí nad útekem svého mameluka. Nebo ho už možná taky postavili k nějaký mašině, aby si aspoň v posledních dnech zamakal. Dokázal bys ho zastřelit?

PEPÍK

Asi ne. Vždycky jsem si říkal: Na tom si zchladím záhu. Ale nevím, asi na to nejsem... Po pořádný práci se mi stejská.

ZDENĚK

Cos vlastně doma v tý stolárně dělal? *[Pomlka]*

PEPÍK

Ložnice. *[Pomlka]*

JIŘÍ

[po straně]

Slova se sprádají s osudy,

pomlka bude víc a víc

a na těch mýtinách

se teprv začne znova stavět.

ZDENĚK

Čím byla Jarmila?

PEPÍK

Ještě ničím. Vzali ji rovnou ze školy.

[Dán a Francouz ukazují na nebe a schovávají se za zídku. Pepík a Zdeněk také.]

[Přeletí letadla. Exploze. K čtveřici přilehne Marie.]

PEPÍK

Zbláznila ses? Proč už nejseš pryč?

MARIE

Zůstanu tady s váma.

ZDENĚK

[němě hledí na Marii]

PEPÍK

[klidně] Hoří dílny.

ZDENĚK

Ať shoří.

MARIE

[v popředí]

V každodennosti slov

zůstává jedno nevysloveno: Láska.

Týráme se. Žertujeme. Mlčíme.

A cit už zatím není jak pampeliškové chmýří.

Brání se trýzni odloučení.

PEPÍK

Kluci utíkají.

ZDENĚK

Tak. A teď začne zdechající kobyla kopat.

[Holinky začnou naposledy dupat po prchajících. Ti se zastaví a váhavě se vrací.]

[Francouz leží s uchem na zemi a cosi gesty vysvětluje Pepíkovi]

FRANCOUZ

Écoutez, écoutez! Les canons soviétiques!

PEPÍK

[poklekne a také přiloží ucho k zemi. Po něm všichni. Holinky zmizely]

MARIE

[tíše] Už jsou blízko. Slyšíte? *[Leží a naslouchají]*

18

Defilé fantomů

Na otáčecím jevišti se jako v panoptiku objeví šest fantomů: polní maršál, stařec od volkssturmu s pancéřovou pěstí, zuřivá ženština, uprchlíci s vozíkem, SA-mann a gestapák. Všichni vrhají před sebou obludné stíny. Příručí líčí břeským hlasem ve stylu jarmarečních písní tuto defilírku. Jednotlivé fantomy suše (prozaicky) komentuje Pepík. Aktuální obdoby se mohou případně na boku promítat v podobě výrazných fotografií

PŘÍRUČÍ

Nastal čas pozvat vás na defilé.

Není to jen pro oko.

Co uzříte, to v nás vězí

hrozně, hrozně, hrozně hluboko.

Vidíme to pořád, bez přestání.

Defilují fantomy.

Vryjme si je do paměti!

Před nimi jde spousta, spousta tmy.

1

První na řadě je, jak se sluší,

polní maršál ten a ten.

- Z výložků rve zlato dolů,
s metály šups honem pod kámen.
- PEPÍK (S prýmky na kalhotech to už jde hůř. A zlato si za několik let pak zas přišije a metály vyhrabe.)
- 2
- PŘÍRUČÍ Tady kráčí ten, jenž teprv včera povolán byl do zbraně.
Nevěří už na nic, na nic.
Ale pochoduje oddaně.
- PEPÍK (A v tom to je: jdou vždycky jak dobytčata.)
- 3
- PŘÍRUČÍ Račte se podívat na fúrii:
čistokrevná přišera!
Ztratila už zhola všecko —
jen ne víru v pana Hitlera.
- PEPÍK (To je ten druh ženských, co líbaly pneumatiky „Vůdcova“ auta.)
- 4
- PŘÍRUČÍ Tohle je rodina uprchlíků.
Urvali si, kde co šlo.
Teď jsou hnáni do neznáma
a to prý je drtí nemálo.
- PEPÍK (Jenomže co když zas dostanou chuť se vrátit?)
- 5
- PŘÍRUČÍ SA-mann — bez mozku, zato s pěští —
motá se tam bez cíle.
Pupek už mu splaskl zcela,
zbývá mu jen hnědá košile.
- PEPÍK (Ale to nevadí, minulost bude bílá jak lilium a budoucnost plná konjunktur.)
- 6
- PŘÍRUČÍ Poslední se šourá přikrčeně
černý, lesknoucí se pták.

- Na křídlech má jména statých.
Je to kat a vrah a gestapák.
- PEPÍK (A s těmi nesmí mít slitování nikdo!)
[Všech šest fantomů se motá po jevišti]
- PŘÍRUČÍ A co má být tohleto?
- PEPÍK Jsou v pasti.
[Odvezou fantomy na vozítku]
- 4. opona-mapa: Evropa 24. dubna 1945 — Berlín už je obklíčen**
- 19
- Sklep**
Sklepní místnost, zčásti pobořená a podepřená trámy. V jedné části se krčí hrstka německých žen a dětí a jeden stařec. S nimi sedí s hlavou v dlaních i dolmeč. V druhé části jsou Zdeněk, Pepík, příručí, Dán, Marie, konečně německý parťák se svou ženou. Pepík a Dán jsou ozbrojeni. Jedna z Němek se tiše modlí, jiná ji okřikuje. Všichni jsou fyzicky a nervově v koncích
- MARIE Pamatujete na ten film s Chaplinem, jak si uvařil boty, jak jedl podrážku a olizoval hřebíky? [Ticho]
- PŘÍRUČÍ Mám hlad, že bych... já nevím co.
- ZDENĚK To se divím, že sis nezašmelil. Takový zdatný obchodník!
- PŘÍRUČÍ Nerejpej. Nikoho jsem nikdy neokrad. [K Dánovi] No, řekni, Dáne. [Dán přikyvuje]
- ZDENĚK Ten ti akorát rozumí.
- PEPÍK Teď už to snad vydržíme...
- PŘÍRUČÍ Jestli sem do té ulice ještě za pět minut dvanáct něco nepráskne.
- MARIE Žádná ulice. Rumiště šestnáct velké M.
- PŘÍRUČÍ Krysy by byly dobrý. [K Pepíkovi] Koukej se tam do kouta, a když něco, tak bouchni.
- ZDENĚK Jedinkrát za válku si vystřelit — a na krysu! Dobrý.
- PŘÍRUČÍ Kluci, já bych jed, ježíšmarjá, co já si dám, až se vrátím.

ZDENĚK
PEPÍK
MARIE
PEPÍK
MARIE

Jestli.

O jídle raděj nemluv, nebo se ještě zblázníme.

[ustrasěně] Uvidíte, že to dopadne dobře. *[Ticho]*

Moc nás nezbylo.

[v popředí]

Na pomezí starého a nového času

všechny oči už hledí k pohyblivému horizontu.

A ztlumeně ještě zaznívá

pochod zmizelým kamarádům.

PŘÍRUČÍ

[začne počítat na prstech] To máme Miloše, z toho je snad přece jen partyzán, Jiří, ten vyklouz a je rád, že je rád, řezník umřel na spálu, Jarmila... *[Pepík se otočí zády]*

ZDENĚK

Můj holič, sakra, v poslední chvíli musel zařvat!

DÁN

Růdolf. *[Ukáže, že byl zastřelen]*

PŘÍRUČÍ

No jo, herec. Pak páteříček, cestář... čertví, kde jim je konec.

MARIE

Eliška a Jaroušek už jsou možná doma.

PŘÍRUČÍ

Kam vůbec zmizel náš hazardní hráč s tím svým kufrem peněz?

ZDENĚK

O toho strach nemám. Ten už jistě někde *[gesto okrádání]* kupuje klenoty. *[Ticho]*

PEPÍK

Teda, řeknu vám, deset let nebudu moct slyšet německý slovo. *[Pohlédne na německého partáka a zarazí se]* No, řekněme, pět. *[Ticho]*

PŘÍRUČÍ

[nuceně] Já už teď ani strach nemám. Nejhorší bylo těch deset dní ticha, než to spustilo.

ZDENĚK

Nežvaň, máš plný kalhoty... Jak všichni.

PEPÍK

Goebbels prý ještě včera prohlásil Berlín za otevřené město — kvůli stavitelským památkám...

ZDENĚK

Teď už si snad vymejšlet nemusíš. *[Nervózní smích]* To bude nejlepší vtíp, až budu doma vykládat, že jsem půldruhého roku ležtil jednu dělovou hlavěň.

MARIE

Jak jsi to dělal, že ti na to nepřišli?

ZDENĚK

Jak? *[Jde za německým partákem, který se rozpačitě usměje]* Jak, Herr Schulze?

PEPÍK

Poslyš, že už jsi teď Marii odpustil i toho německého lajtnanta?

MARIE
PEPÍK
ZDENĚK

[klidně] Jestli chcete vědět, tak žádný lajtnant nikdy neexistoval! Na mou duši! *[si sedá na zem]* Usedám. Tyhle ty ženské finty jaktěživ nepochopím. *[se rozmáchne, jako by chtěl Marii uhodit. Pak ji však němě pohladí po vlasech. Ticho. Detonace]* Moc nás tu nezbylo... *[Vyjde pomalu dopředu]*

Mlčeli jsme.

Znovu a znovu

jsme sečítali ztráty.

Na součet zisků

bylo příliš brzo.

Někdy se kmitlo vědomí,

že to nebylo nadarmo.

Ale to bylo jen, jako když se mihne

nízko nad zemí vlaštovka,

když už padají první olověné kapky

hartusící bouře. *[Vrátí se na místo]*

MARIE

Mám ještě kostku cukru. *[Zvedne ji mezi dvěma prsty]* Jak to máme rozdělit?

PEPÍK

Pst.

[Ukáže na nízký strop, v němž se objevily nohy. Pozvolna se souká dolů tělo člověka. Pepík a Dán si připraví zbraně, protože je vidět německý stejnokroj. Posléze seskočí na zem čtrnáctiletý výrostek, po zuby ozbrojený: samopal, pistole, dýky, granáty. Než se nadá, je odzbrojen. Dán s Pepíkem ho pevně drží]

CHLAPEC OD VOLKSSTURMU *[sebou vztekle cloumá a křičí něco polohatmatilkového, z čeho pronikají jen dvě slova: „Führer“ a „Wunderwaffe“]*

MARIE

I děckám dali zbraně! Kdo to z nich vyrazil? Nechtěla bych být po válce v Německu učitelkou!

[Pepík strčí odzbrojeného výrostka k Němcům. Chlapec tam ještě povykuje.]

[Jedna z žen mu vytne políček]

PEPÍK

[vpředu]

A kdo z nás

vyrazil pach té všivě doby?

Jak dlouho nás bude strašit ve snách?

Kdy odvalíme ten kámen?

[Velká detonace. Zděšení, panika. Dolmeč se přidá k modlící se Němce. I u Čechů rozrušení a strach, pohledy ke stropu. Po chvíli]

PEPÍK

[Pomlka] Je slyšet pušky. [Pomlka. Rozzářeně] Konec!

ZDENĚK

Začátek!

PŘÍRUČÍ

[chvěživě] Neměli bysme vystrčit bílý prapor?

MARIE

[vybalí odkudsi kus prostěradla] Bílé to už moc není, ale kdysi bylo.

PEPÍK

[zavrtí hlavou]

ZDENĚK

[Po chvíli] Blbost! To ne! To ať si vystrčí tamhle. [Hodí to vedle do sklepa, prostěradlo přikryje klečícího dolmeče]

PEPÍK

A my...

[Všichni se rozhlížejí po koutech, jeden hledí na druhého, jako by něco hledali. Pak vystoupí do popředí Marie a pomalu si začne přes hlavu svlékat červený svetr. Reflektor na něm dlouze utkví]

Opona číslo 4

20

Epilog

VŠICHNI

[zpívají]

A to byl konec doby, kdy jsme byli na dně,

už nerado se na ni vzpomíná.

Budovu budoucnosti postaví však řádně

jen ten, kdo minulost až na dno zná.

Kdo zná čas nenáviděné práce,

čas věčného čekání,

čas nezměrných nebeských hřbitovů,

čas velkého srabu a šibeničního veselí,

kdo zná pach oné všivě doby,

stud z nemožnosti jednat,

zatímco jiní jednají,

JAROŠEK

JARMILA

RUDOLF

PŘÍRUČÍ

NĚMECKÁ DÍVKA

DÁN

MILOŠ

JIŘÍ

VŠICHNI

kdo zná nezapomínat.

[zpívají]

A to byl konec doby, kdy jsme byli na dně,
už nerado se na ni vzpomíná.

Budovu budoucnosti postaví však řádně
jen ten, kdo minulost až na dno zná.

Kdo zná čas týráni, žertů a mlčení,

čas kotrmelců a zhýralosti,

čas nesčetného loučení,

čas pod maskou, čas každodenních lstí,

čas zoufalých i krásně uštěpačných snů,
kdo zná čas touhy po činu,

čas touhy po radosti,

kdo zná poznávat.

[zpívají]

Jsme pro čin, ale ani snění špatné není,

kdo s námi mluví, ať nás dobře zná.

A to je konec totálního kuropění.

A po konci se přece začíná!

MARIE

TEOLOG

ERNA

NĚMECKÝ PARTÁK

DÍVKA ZE SNŮ

CESTÁŘ

PEPÍK

ZDENĚK

VŠICHNI

Konec